

Голас Радзімы

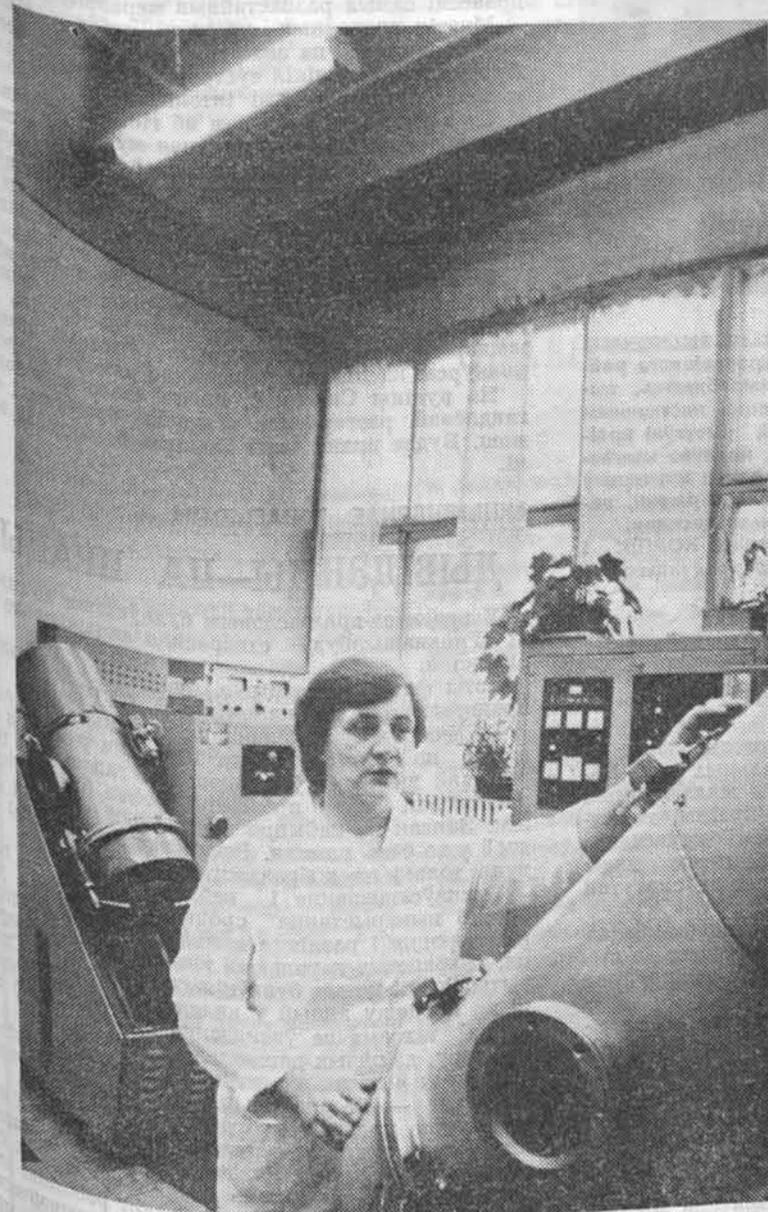
№ 6 (2096)
9 лютага 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Фірма «БелаўтаМАЗ» па вытворчасці вялікагрузных аўтамабіляў — адзін з лідэраў рэспубліканскай і ўсесаюзнай прамысловасці. Яе аўтарытэт сталі не толькі ў спажываючай нашай краіны, але і ў замежных пакупнікоў. Вось толькі адзін з апошніх фактаў. Нядаўна пасля выстаўкі савецкіх экспартных тавараў у ЗША былі падпісаны кантракты на пастаўку сюды грузавых аўтамашынаў «БелАЗ» ўсесаюзным аб'яднаннем «Аўтаэкспарт», фірмай «Глоубл тэхноладжы груп» і карпарацыяй з штата Арызона «Лейк шор». Але на прадпрыемстве лічаць: у час перабудовы больш варта крытычна аналізаваць праблемы, не вырашаючы пакуль задачы, чым захапляцца дасягнутым, перабіраць медалі, калісьці атрыманыя на розных выстаўках і кірмашах. Нарэшце, многія зразумелі, што толькі ў крытычнай атмасферы магчымы прагрэс: і духоўны, і матэрыяльны. Тым больш, што прадукцыя аб'яднання — аўтамашыны «МАЗ», «БелАЗ» пры ўсіх сваіх вартасцях яшчэ патрабуюць удасканалення. Але работнікі «БелаўтаМАЗа» глядзяць у свой заўтрашні дзень з упэўненасцю ва ўласных сілах, даволі выразна ўяўляюць і паслязаўтрашні. Пра гэта добра сведчыць той вялікі поспех, што выпаў на сусветным аўтосалоне ў Парыжы на долю апошняй перспектываўнай распрацоўкі беларускіх аўтамабілебудуўнікоў — «МАЗ-2000».

- Першынец беларускага машынабудавання «МАЗ-205».
- Аператар участка іонна-плазменнага ўмацоўвання інструменту Алена КРАСОЎСКАЯ.
- Ідзе адгрузка аўтамабіляў.

Фота С. КРЫЦКАГА.

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

НА АРБІЦЕ СТАНЦЫЯ «ФОБАС»

Аўтаматычная міжпланетная станцыя «Фобас», якая пераадолела за 200 сутак палёту адлегласць больш як 470 мільёнаў кіламетраў, пераведзена на арбіту штучнага спадарожніка Марса.

Для забеспячэння збліжэння з Марсам была праведзена карэкцыя траекторыі руху станцыі, пасля чаго яна перайшла на траекторыю, якая праходзіць на аддаленні 800 кіламетраў ад верхняй планеты. У адпаведнасці з праграмай палёту, на станцыі была ўключана тармазная рухальная ўстаноўка. Тармажэнне выконвалася аўтаномна з дапамогай бартавой сістэмы кіравання, якая выкарыстоўвае загады распрацаваную праграму і даныя аператыўных балістычных разлікаў. У выніку праведзенага маневра станцыя выйшла на блізкую да разліковай эліптычную арбіту.

У ходзе палёту на гэтай арбіце з борта станцыі будуць праводзіцца комплексныя даследаванні паверхні, атмасферы, плазменнай і магнітнай абалонак планеты.

ВЫНІК ДЭМАКРАТЫЗАЦЫІ

У ЭФІРЫ ПЕРАШКОД НЯМА

У сувязі з пацяпленнем міжнародных адносін, дэмакратызацыяй нашага грамадства, развіццём публічнасці нядаўна было знята глушэнне заходніх радыёперадач («Нямецкая хваля», «Голас Ізраіля», радыёстанцыя «Свабода» і іншых). Штучныя перашкоды больш не забіваюць эфір. У гутарцы з карэспандэнтам рэспубліканскай газеты «Звязда» міністр сувязі БССР І. Грыцук раска- заў:

— На тэрыторыі Беларусі перасталі функцыя- ніраваць пяць радыёцэнтраў і вызвалілася 89 ра- дыёперадатчыкаў, якія, вобразна кажучы, забя- печвалі ідэалагічную абарону рэспублікі і краіны.

Прыкладна 90 працэнтаў радыёперадатчыкаў будуць выкарыстоўвацца для трансляцыі рэспуб- ліканскіх і цэнтральных праграм у кароткахва- лым дыяпазоне. Безумоўна, слухачы гэта ад- чуюць: палешшыцца якасць прыёму радыёперадач.

Больш эфектыўна будуць выкарыстоўвацца і машыны. Праз два-тры гады мяркую ўвесці ў строй абсталяванне сістэмы «Алтай» — для паліпшэн- ня радыётэлефоннай сувязі.

У нас вызвалілася каля 100 чалавек. У асноў- ным гэта інжынерна-тэхнічныя работнікі. Але беспрацоўнымі яны не засталіся. Наадварот. Адмена глушэння крыху дапамагла нам ліквіда- ваць кадравы дэфіцыт. Усе працаўладкаваны на прадпрыемствах сувязі.

НАВІНКА

БРЭСЦКІЯ КАМП'ЮТЭРЫ

Заўважана: працяглае карыстанне некаторымі відамі айчынных камп'ютэраў адмоўна адбіваецца на зроку, асабліва дзіцячым. Як жа быць? Камп'ютэрызацыя ж нашай школы набрала раз- бег...

Выйсце знайшлі спецыялісты брэсцкага заво- да «Цветатрон». Сумесна з мінскімі канструктарамі яны распрацавалі мадэль персанальнага мікракамп'ютэра, які працуе на вадкакрышталі- чным індыхатары, а ён, як паказваюць выпрабаван- ні, практычна не шкодзіць зроку.

«Электроніку МК-92» (так назвалі навінку) плануецца пастаўляць не толькі ў школы, аргані- зацыі, але і ў гандлёвую сетку. Як хутка гэта будзе? Пакуль што на «Цветатроне» выпушчана першая доследная партыя персанальных мікра- камп'ютэраў. Кожны з іх забяспечаны малагабары- рытным друкуючым прыстасаваннем. Мадэль здольная рабіць 50 тысяч апераций у секунду. У электронную памяць апарата закладзена дзесяць гульневых праграм, у тым ліку і тых, што наву- чаюць спецыфічнай мове бейсік. Спецыялісты спа- дзяюцца ў далейшым значна павялічыць коль- касць праграм, з тым каб навінка карысталася папулярнасцю ў самага шырокага кола спажыў- цоў. Напрыклад, у накідах канструктараў такія праграмы, як «Каталог», «Асабісты сакратар», «Запісная кніжка» і да т. п.

Серыйны выпуск персанальных мікракамп'ю- тэраў «Электроніка МК-92» калектыў заводу «Цветатрон» мае намер ажыццявіць у 1989— 1990 гадах.

СУПРАЦОУНІЦТВА

ПОЛЬСКІЯ ўзнагароды вучонага

20 гадоў паспяхова ажыццяўляецца навукова- тэхнічнае супрацоўніцтва паміж Беларускім полі- тэхнічным інстытутам у Мінску і Політэхнікай горада Беластока ў Польшчы.

У рамках гэтага супрацоўніцтва дацэнт кафе- ды філасофіі БШ В. Новікаў 8 гадоў выкладаў філасофію польскім студэнтам, а са старшакурс- нікамі вёў спецыяльны курс «Філасофскія праблемы раз- віцця сістэмы «Прырода — грамадства». Па на- стоўлівай просьбе студэнтаў Віктару Мікалаевічу давялося прадоўжыць тэрмін свайго знаходжання ў Польшчы, але ўжо па лініі Міністэрства народ- най асветы БССР. Польская грамадскасць і са- вецкае пасольства ў Польшчы адзначылі В. Но- вікава шэрагам узнагарод.

З многіх ганаровых знакаў самым дарагім для беларускага вучонага з'яўляецца медаль «За брацкую дапамогу». У Польшчы ён заснаваны ўсяго два гады назад, а яго назва гаворыць сама за сябе. В. Новікаву медаль уручыў маршал Сей- ма ПНР Раман Маліноўскі.

ЗАДАВАЛЬНЕННЕ ПОПЫТУ

ГАНДАЛЬ НАПРАМУЮ

У магазіне, які адкрыўся ў вытворчым аб'яд- нанні «Азот» імя С. Прытыцкага, могуць на- быць многія дэфіцытныя тавары рабочыя і слу- жачыя гэтага гродзенскага прадпрыемства. А паступаюць яны сюды ў абмен на экспарт улас- ной звышпланавай прадукцыі — у асноўным мі- неральных угнаенняў. Праз магазін ужо рэаліза- вана прыкладна на 700 тысяч рублёў мужчын- скага, жаночага і дзіцячага адзення, трыкатажных вырабаў, бытавых тавараў — усяго звыш 60 назваў.

У новых умовах гаспадарання калектыў пачаў рэалізоўваць на практыцы новае права — сама- стойна выходзіць на знешні рынак. Значную част- ку прыбытку — а яго атрымана за год звыш 15 мільёнаў рублёў — выкарысталі для сацыяльна- га развіцця калектыву, у тым ліку і задавальнен- ня па прынцыпу «тавар на тавар» патрэбнасцей людзей у тых вырабах, якіх яшчэ не хапае. Па- куль выйшлі на кітайскі рынак, але ўжо ў блі- жэйшыя месяцы будзе наладжаны безвалютны абмен з партнёрамі са Швецыі, Югаславіі, Польш- чы, іншых краін.

Акрамя мінеральных угнаенняў у дробнай рас- фасовцы, будзе пастаўляцца таксама антыкара- зійны кансервант «Мовіль-2» для апрацоўкі куза- ваў легкавых аўтамабіляў, вырабы бытавой хіміі.

КАЛГАСНАЯ ПРАДУКЦЫЯ

Добры прыбытак дае штогод цэх па вытворчасці мясных кансерваў калгаса «Зара» Баранавіцкага раё- на. Якасць прадукцыі, якую тут вырабляюць, вы- датная. Працоўны калектыў з'яўляецца пастаянным удзельнікам ВДНГ СССР — галоўнай выстаўкі краі- ны, атрымаў там шмат узнагарод. А нядаўна калгас- нікі адправілі 2 тысячы бляшанак мясных кансерваў і пералічылі 3 тысячы рублёў у адрас Арменіі, на- сельніцтва якой пацярапае ў час землетрасення. НА ЗДЫМКУ: работніцы цэха Галіна КОРПІК і Соф'я ДЗЯРКАЧ рыхтуюць калгасную прадукцыю.

ЛЯЧЭБНЫЯ ВОДЫ

МІНЕРАЛЬНАЕ «МОРА»

На прылаўках магазінаў Гомельшчыны — заўсёды некалькі гатункаў мінеральных вод. Ка- лі раней на бутэльках красаваліся малавядомыя для многіх геаграфічныя назвы краіны, то ця- пер пераважаюць мясцовыя — «Гомельская», «Рэчыцкая», «Рагачоўская». Усе гэтыя воды прыраўноўваюцца па сваіх якасцях да слаўтай «Міргарадскай».

Падлічыўшы ўсе мясіны, дзе здабываюцца сталава-лячэбныя воды, міжволі прыйдзеш да вы- вяду: пад Гомельшчынай плэскаецца сапраўднае «мора».

«Гомельскую № 1» пачалі «чэрпаць» на тэры- торыі санаторыя чыгуначнікаў. На змену ёй пры- шлі два віды «Рэчыцкай». «Рэчыцкую № 1» бра- лі ў санаторыі-прафілакторыі аб'яднання «Рэчы- цадрэў» і разлівалі на Рэчыцкім вінаводстве. По- шукі паказалі, што лекавая вада «закансервава- на» непасрэдна пад фундаментамі аднаго з цэхаў прадпрыемства. Так з'явілася «Рэчыцкая № 2», якая, дарэчы, на ВДНГ СССР адзначана Дыпло- мам першай ступені. «Рагачоўская» здабываецца на тэрыторыі санаторыя-прафілакторыя «Пры- дняпроўскі», што размешчаны паблізу горада.

РЭСТАУРАЦЫЯ

Многія гараджане звярнулі ўвагу, што з пастамента любімага мінчанамі фантана ў скверы каля тэатра імя Янкі Купалы знята фігура хлопчыка з лебедзем, а шылдачка на яе месцы гаворыць, што скульптура знаходзіцца на рэстаўрацыі.

Матэрыялу, з якога зроблена скульптура, пагражае поўнае разбурэнне. Таму прынята рашэнне зрабіць дакладную копію кампазіцыі і адліць яе ў бронзе. Гэта работа даручана вопытнаму скульптару Міка- лаю Бакуменку. Летам абноўлены фантан зноў за- іскрыцца вясёлкавымі струменямі.

НА ЗДЫМКУ: скульптар Мікалай БАКУМЕНКА пра- водзіць абмер кампазіцыі «Хлопчык з лебедзем».

САЦЫЯЛЬНАЯ СФЕРА

ДЛЯ САСТАРЭЛЫХ І ІНВАЛІДАЎ

У інстытуце «Гроднаграмадзянпраект» за- канчваецца распрацоўка праекта 176-кватэрнага дома з малагабарытнымі кватэрамі для адзінока- удзельнікаў і інвалідаў Вялікай Айчыннай вай- ны. Аўтарскі калектыў прапанаваў арыгінальнае планіровачнае вырашэнне будынка, дзе ўсебакова ўлічаны пажаданні састарэлых людзей. У доме бу- дуць адна- і двухпакаёвыя кватэры, 23 з іх — для інвалідаў на калясках. Такія кватэры маюць шырокія калідоры, большую плошчу кухань і санвузлёў. Прадугледжаны і памяшканні сацы- яльна-бытавога і культурнага прызначэння.

Будаўніцтва гэтага дома пачнецца сёлета ў мікрараёне Прыёманскі.

БУДЗЕ СВЯТА

ДЗЕНЬ ГОРАДА

Дзве даты адначасова — 970-годдзе Брэста і 50-годдзе ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР — намячаецца адзначыць сёлета 17 верасня ў рамках спецыяльнага свята «Дзень горада». Ра- шэнне аб гэтым нядаўна прыняў выканком гарад- скога Савета народных дэпутатаў: плануецца правесці самыя разнастайныя мерапрыемствы.

Многія працоўныя прымуць удзел у юбілей- ных конкурсах на званне «Лепшы на прафесіі». Адбудуцца шматлікія сустрэчы з творчымі калек- тывамі, прадстаўнікамі інтэлігенцыі.

Своеасаблівым расказам аб гісторыі старажыт- нага горада стане спецыяльная музейная экспазі- цыя. Увагу брэстаўчан і гасцей горада прыця- нуць вялікая фотавыстаўка, а таксама выстаўка- продаж сувеніраў, якія будуць выраблены на прадпрыемствах і ў кааператывах спецыяльна да знамянальных дат.

Вядома, вуліцы і плошчы Брэста значна абно- вяцца. Акрамя спецыялістаў-дойлідаў, нямаюць жыхары горада: намячаюцца масавыя агляды- конкурсы на лепшае ўтрыманне дамоў і двароў.

На вуліцы Савецкай, якая стала пешаходна- гандлёвай, разгорнецца святочны прыбужскі кір- маш. Будзе праведзены Тызень беларускай кух- ні.

АКЦЫЯНЕРНАЕ ТАВАРЫСТВА

ДЫВІДЭН ДЫ—ПА ПРАЦЫ

У праектна-прамысловым будаўнічым аб'яднан- ні «Гроднажылбуд» ствараецца акцыянернае та- варыства.

Гэты факт каменціруе намеснік начальніка прадпрыемства па эканоміцы В. СУРНІН:

— Работнікам аб'яднання будуць прадавацца акцыі на суму ад 500 да 10 тысяч рублёў з га- рантыяй дывідэндаў 4 працэнты гадавых, а пры паспяховай рабоце прыбытак можа быць і боль- шы. Заявак на набыццё каштоўных папер ад люд- дей ужо ёсць нямала. Распаўсюджвацца яны бу- дуць толькі на добраахвотных асновах.

Распаўсюджванне і набыццё акцый — гэта спосаб выкарыстання сродкаў працоўных для расшырэння і развіцця вытворчай базы аб'яднан- ня, укаранення перадавых тэхналогій, арганізацыі вытворчасці новых будаўнічых матэрыялаў. Срод- кі ад продажу акцый у калектыве будуць уклад- вацца таксама ва ўзвядзенне жылля, дамоў ад- пачынку, дзіцячых дашкольных устаноў.

Якія ж выгады дае набыццё акцый? Немалыя. Галоўнае — іх уладальнікі самі, сваёй працай палепшаць уласны дабрабыт, які залежыць ад прыбыткаў прадпрыемства. Значна ўзрасце ўзро- вень гаспадарання. Уладальнікі акцый не даво- ляць упустую распыляць сродкі, сярод якіх бу- дуць і іх асабістыя ўклады. Такія работнікі ста- нуць сапраўднымі гаспадарамі на вытворчасці. Яны ўжо не пройдуць міма кінутага цвіка, цэг- лы, цэменту, «забытага» бетоннага блока.

САМАЕ БАЛЮЧАЕ ПЫТАННЕ ў САВЕЦКІМ ГРАМАДСТВЕ РЭФОРМА ЦЭНАЎТВАРЭННЯ

Пытанне цэн сёння, бадай, самае балючае ў савецкім грамадстве. Радавыя спажывальцы і работнікі вытворчасці выказваюць на старонках прэсы, у выступленнях па радыё і тэлебачанні мноства самых розных, часам супярэчлівых меркаванняў. Нават сярод вучоных-эканамістаў няма адзінства ў падыходзе да тых ці іншых аспектаў гэтай праблемы.

Толькі ў адным меркаванні ўсё супадае: сістэму цэнаўтварэння трэба мяняць, і чым хутчэй, тым лепш. Справа ў тым, што эканамічныя законы практычна парушаліся ў многія гады парушаліся ў практыцы гаспадарчага жыцця. На частку тавараў (напрыклад, на паліва, сельскагаспадарчую прадукцыю) дзяржава падтрымлівала цэны ніжэйшыя за іх кошт, выдзяляючы вытворцам шматмільярды датацыі. У той жа час прадпрыемствы машынабудавальнага комплексу часта імкнуліся атрымаць прыбытак не за кошт павышэння эфектыўнасці вытворчасці, а шляхам выкарыстання дарагой сыравіны і паўфабрыкатаў нават там, дзе ў гэтым не было неабходнасці. Зрэшты, іх кіраўніцтва прадпрыемстваў ацэньвалі вытворчасці ў грашовым выражэнні і ў першым, і ў другім выпадку ўзнікае ненармальнае становішча, пры якім у маштабах усёй эканомікі нават даходзіць да асобных прадпрыемстваў занадта высокая затратная катэгорыя: альбо ў іх уваходзіць велічыня датацыі, гэта значыць у рэшце рэшт — вынікаў чужой працы, альбо яны ўтвараюцца не як розніца паміж цаной рэалізацыі і выдаткамі вытворчасці, а ўключаюцца ў цану за гадзю, гэта значыць да таго, як прадукт створаны.

Словам, у абодвух выпадках дзейнічае затратны механізм, які пазбаўляе прадпрыемства стымулаў да развіцця. Менавіта таму на XIX Усеагульнай канферэнцыі КПСС было сказана, што без рэформы цэн немагчыма стварыць нармальны эканамічны адносіны ў народнай гаспадарцы, стымуляваць навукова-тэхнічны прагрэс і рэсурсазберажэнне, нармалізаваць становішча на рынку.

ЧАЛАВЕК НА ЗЯМЛІ СВАЁЙ

Хто часта адпраўляецца з Масквы ў Мінск і наадварот фірменным поездам «Беларусь», мог прыкмеціць гэтую стройную бялявую дзяўчыну з ветлівай усмешкай. Нібы гасцінная гаспадыня на парозе дома, сустракае праваднік Ала Палойка пасажыраў, з гатоўнасцю прыходзіць на дапамогу, стараецца, каб усім добра і зручна было ў дарозе.

...Так ужо склалася ў вёсцы Падлясейкі Баранавіцкага раёна, што мясцовыя жыхары нярэдка шукалі сабе справу на чыгунцы. Многа гадоў працаваў тут і бацька Алы. Мікалай Паўлавіч быў аглядчыкам вагонаў, башмачнікам, старшым па горцы. А яго дачку прыцягвалі паездкі, што праносіліся ў невядомыя краі. Калі Ала паступіла ў Мінскае чыгуначнае вучылішча, мама ўздыхнула: нялёгкаю прафесію выбрала сабе дачка. Дзяўчына

ЯКІЯ ПАТРЭБНЫ ЦЭНЫ

Як вядома, у новых умовах гаспадарання адзінай крыніцай эканамічнага, тэхнічнага і сацыяльнага развіцця прадпрыемства становіцца прыбытак. Зарабіць яго можна альбо павышэннем эфектыўнасці сваёй вытворчасці і зніжэннем на гэтай падставе сабекошту прадукцыі, альбо павышэннем эфектыўнасці грамадскай вытворчасці праз асаенне высокаэфектыўнай тэхнікі.

Галоўная ідэя маючай адбыцця рэформы цэнаўтварэння заключаецца ў тым, каб ператварыць цэны ў інструмент, пры дапамозе якога можна будзе пазбавіць механізм гаспадарання ад затратнай арыентацыі, нацэліць яго ўсю савецкую эканоміку, так і асобныя прадпрыемствы на канчатковыя вынікі.

Якія для гэтага патрэбны цэны? Перш за ўсё тыя, што адлюстроўваюць рэальныя эканамічныя працэсы, умовы вытворчасці і рэалізацыі прадукцыі. У іх фарміраванні будуць прымаць раўнапраўны ўдзел і вытворцы, і спажывальцы.

У адпаведнасці з Законам аб дзяржаўным прадпрыемстве (аб'яднанні) адной з галоўных форм такіх цэн ва ўзаемаадносінах паміж гаспадарчымі арганізацыямі стане дагаворная цана, гэта значыць цана пагаднення паміж вытворцамі і спажывальцамі. Спачатку дагаворныя цэны будуць устанавлівацца на тэхніку, якая мае прамое спажыванне. Напрыклад, ткацкія станкі — для лёгкай прамысловасці, сельскагаспадарчыя машыны — для прадпрыемстваў аграпрама і г. д. У далейшым не выключана іх распаўсюджанне і на іншыя віды тавараў.

Цэны яшчэ адной групы будуць складацца непасрэдна ў працэсе функцыянавання сацыялістычнага рынку. Яны стануць для вытворцы своеасаблівым сігналам аб стане попыту на тыя ці іншыя даброты, арыенцірам для распрацоўкі планаў і праграм развіцця прадпрыемстваў. Параўноўваючы свае ўласныя затраты на вытворчасць адпаведных тавараў і паслуг з цэнамі рынку, прадпрыемства, кааператывы ці індывідуальныя вытворцы вызначаюць мэтазгоднасць ці немэтазгоднасць іх вытворчасці. Калі

цана акажацца ніжэйшай за затраты прадпрыемства, гэта будзе азначаць, што недзе гэты прадукт вырабляецца з меншымі выдаткамі. Спажывец жа, «галасуючы» сваім рублём за той ці іншы тавар, прызнае тым самым грамадскую неабходнасць затрачанага працы.

Узнікае пытанне (а яго ставяць і вучоныя, і работнікі вытворчасці): ці не прывядуць гэтыя меры да стыхійнага росту цэн, перад якім спажывец акажацца бяспраўным? Вядома, прывядуць, але толькі ў тым выпадку, калі і далей будзе захоўвацца манопольнае становішча вытворцаў на рынку, дзякуючы якому яны могуць дыктаваць спажывальцу звышвысокія цэны, атрымліваючы пры гэтым звышпрыбыткі. Менавіта таму рэформа цэнаўтварэння будзе праводзіцца адначасова з перабудовай усіх іншых асноўных блокаў гаспадарчага механізму: пераходам на аптывы гандаль сродкамі вытворчасці і, галоўнае, забеспячэннем умоў для разгортвання сацыялістычнай канкурэнцыі і свабоды выбару ўдзельнікамі эканамічнага жыцця сваіх партнёраў.

ФУНКЦЫІ ДЗЯРЖАЎНЫХ ОРГАНАЎ

Якая ж роля ў гэтым працэсе адводзіцца Савету Міністраў СССР, Дзяржаўнаму камітэту СССР па цэнах, саюзным міністэрствам і ведамствам, а таксама мясцовым органам улады?

Зусім не дзургадзкая. Уззяць хаця б тое ж пытанне выцягнення з рынку манопольных вытворцаў. Разам з дзеяннем эканамічных рычагоў захоўваецца і права дзяржаўных органаў у выпадку неабгрунтаванага ўзнімання прадпрыемствамі цэн на сваю прадукцыю забіраць сумы такога звышзнення ў бюджэт. Больш таго, уведзіцца і дадатковае пакаранне: апрача зняцця незаконнага прыбытку парушальнік цэн будзе плаціць у тым жа памеры штраф, гэта значыць дзяржава падвойвае санкцыі.

Дарэчы, элементы такога цэнтралізаванага рэгулявання ўводзяцца ўжо сёння, гэта значыць яшчэ да пачатку цэнавай рэформы. Так, нядаўна, калі ў краіне намяцілася тэндэнцыя да росту цэн на некаторыя та-

вары народнага спажывання, Палітбюро ЦК КПСС даручыла цэнтральным і мясцовым гаспадарчым органам навесці ў гэтым парадак. А цяпер Савет Міністраў СССР прыняў спецыяльную пастанову, каб прыпыніць незаконнае звышзненне цэн.

Акрамя таго, ёсць віды прадукцыі, цэны на якую ў сілу яе асобай эканамічнай і сацыяльнай значнасці павінны пакуль вызначаць толькі дзяржаўныя органы. Гэта — мяса, электраэнергія, нафта і некаторыя іншыя тавары. Ды і пры фарміраванні дагаворных цэн, каб пазбегнуць адвольнага вар'іравання імі, дзяржава будзе ўводзіць на аналагічныя віды вырбаў, што выпускаюцца ў рамках дзяржаўнага, іншыя, гібкія цэны: лімітныя (ад і да), найбольшыя (не вышэй пэўнага ўзроўню), ступеньчатыя (што мяняюцца ў часе) і г. д.

Нарэшце, набліжэнне цэн да грамадска неабходных затрат не азначае адмовы ад такіх уласцівых самой прыродзе сацыялізму датацыі, як на едукацыю, ахову здароўя, дапамогі мнагачленам і малазабяшчэным сем'ям і г. д. Безумоўна, усё гэта робіцца ў кампетэнцыі дзяржаўных органаў. Зрэшты, ніякай супярэчнасці тут няма. Перабудова ж азначае не толькі эканамічную рэформу, але і сацыяльную пераарыентацыю усёй народнай гаспадаркі. А яна магчыма толькі пры аптымальным спалучэнні цэнтралізаванага кіравання з нармальным функцыянаваннем сацыялістычнага рынку на падставе аб'ектыўных эканамічных законаў.

Пераход да новага парадку фарміравання цэн, натуральна, запатрабуе пэўнага часу. Рэформа будзе мець шэраг этапаў, кожны з якіх закліканы вырашаць свае задачы. Да канца бягучай пяцігодкі (1986—1990 гады) неабходна ў асноўным перайсці на аптывы гандаль сродкамі вытворчасці, зрабіць крок наперад у рэформе крэдытна-фінансавай сістэмы, выправіць найбольш грубыя перакосы ў сістэме аптывых цэн. У наступнай, трынаццатай пяцігодцы намечана завяршыць стварэнне новай сістэмы цэнаўтварэння.

Валерый ФІЛІПАЎ,
кандыдат эканамічных навук.

ЛІКВІДУЮЦА ВЫНІКІ АВАРЫ

Урад Беларускай ССР мяркуе перасяліць жыхароў 20 вёсак Гомельскай і Магілёўскай абласцей у новыя добраўпарадкаваныя пасёлкі. Гэта адна з дадатковых мер па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

— Трагічная падзея ў Чарнобылі пакінула глыбокую і незагойную рану на нашай рэспубліцы, — сказаў намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР У. Бутух. — Будзем шчырымі: вынікі аварыі будуць яшчэ доўга нагадваць пра сябе людзям, якія пакінулі свой родны парог і перасяліліся ў іншыя мясціны. Эвакуюравана каля 25 тысяч чалавек з 107 населеных пунктаў.

Людзям, якія пераехалі на новае месца, адразу ж было прадастаўлена часовае жыллё, працазольным — работа. На Гомельшчыне, за межамі зоны радыеактыўнага забруджвання, для эвакуіраваных створана 170 новых добраўпарадкаваных сельскіх пасёлкаў.

Зона радыеактыўнага забруджвання цэлем-137 утварылася на тэрыторыі 11 раёнаў Гомельскай і 6 раёнаў Магілёўскай абласцей. Яна захапіла 415 населеных пунктаў, дзе пражывае 103 тысячы чалавек. Правадзіцца дэактывацыя ўсіх жылых, грамадскіх, адміністрацыйных і гаспадарчых будынкаў. Скажу, што ў гэтай зоне ў 1986—1988 гады ўжо праведзена дэактывацыя 432 населеных пунктаў. Каб не дапускаць распаўсюджвання радыеактыўных забруджванняў, пабудавана 6 пунктаў спецыяльнай апрацоўкі тэхнікі, у гаспадарках і на прадпрыемствах — памывачныя пляцоўкі.

У зоне праведзены цэлы комплекс аграмілітарных мерапрыемстваў. У прыватнасці, на плошчы 168 тысяч гектараў праведзена заглыбленая ўзровень, 215 тысяч гектараў сельгасугоддзяў правалнавана.

Асабліва ўвага надаецца ахове здароўя тых, хто пражывае ў зоне. Усё насельніцтва, якое падлягае дыспансернаму нагляду (171 тысяча чалавек), абследавана і паостаўлена на ўлік.

Пры існуючай ступені забруджвання людзі тут могуць пражываць пэўны час без небяспекі для свайго здароўя. Падкрэсліваю: пэўны час. Але калі прынятыя меры не гарантуюць, што чалавек за ўсё сваё жыццё (гэта значыць за 70 гадоў) не атрымае больш 35 бэр, што з'яўляецца міжнародна прынятай нормай дапушчальнай мяжы, то ў такім выпадку больш правільна перасяліць людзей у чыстую зону. Такую работу мы цяпер і праводзім.

У Гомельскай і Магілёўскай абласцях вызначаюцца тыя населеныя пункты, з якіх трэба перасяліць людзей у добраўпарадкаваныя пасёлкі, размешчаныя ў бяспечным месцы. У гэтым годзе для перасяляемых будзе ўзведзена 1 200 кватэр у дамах сядзібнага тыпу з надворнымі пабудовамі.

Справа, зразумела, няпростая. І павінна сказаць, што на пасяджэнні Палітбюро ЦК КПСС нашы беды і просьбы былі разгледжаны з выключным клопатам і вялікай увагай. Пасля гэтага саюзныя органы вырашылі дадаткова вылучыць рэспубліцы для ліквідацыі вынікаў чарнобыльскай аварыі на гэты год 243 мільёны рублёў за кошт дзяржаўных цэнтралізаваных капукладанняў. Выдзяляюцца адпаведныя матэрыяльныя рэсурсы і абсталяванне.

ж радавалася: наперадзе падарожжы... Так, мары аб падарожжы таксама здзейсніліся — пабывала ў многіх гарадах краіны. Як лепшаму правадніку давяралі Але міжнародныя рэйсы — Прага, Берлін, Варшава. Але ўсё гэта было пазней. Абавязкаў у праваднікі няма. Каб ствараць пасажырам у дарозе камфорт, зрабіць бяспечнай іх паездку, трэба валодаць элементамі амаль дваццаці спецыяльнасцей. Ды і раптоўна сабрацца ў дарогу (як гэта часам бывае ў праваднікоў) таксама не ўсякаму па сілах. Словам, без любві да справы доўга на такой рабоце не пратрымаешся. Але працуе Ала ўжо амаль дзесяць гадоў. Праца яе неаднойчы адзначалася кіраўніцтвам. Акрамя таго, Ала Палойка — лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола.

НА ЗДЫМКУ: Ала ПАЛОУКА.
Фота Ю. ПАУЛАВА.

АЛЯКСАНДР КАСМІДЗІС ЗА ЭКАНАМІЧНАЕ ПАРТНЁРСТВА

Я — СВЕДКА ПЕРАМЕН

Аляксандр Касмідзіс разам з дачкою Сандрай ужо некалькі разоў быў госьцем Беларускага таварыства «Радзіма». Ён прыязджаў, каб прапанаваць прамысловым прадпрыемствам Мінска кааператыўнае супрацоўніцтва з іх аналагами ў Заходняй Еўропе пры пасрэдніцтве акцыянернай кампаніі «Балекс», якую ён прадстаўляе. У апошні прыезд размова ішла пра перспектыву такіх кантактаў. Сандра Касмідзіс успамінала аб днях недалёкага мінулага, калі яна адпачывала ў піянерскім лагэры «Зялёны Бор».

АБ ВЫТОКАХ

Нехта з еўрапейскіх інтэлектуалаў назваў рускую культуру восьмым сьветам. Ён меў рацыю. Што ж тычыцца мяне, дык я выхоўваўся і вырастаў на яе багаці, галоўным чынам, на яе класічнай літаратуры і канкрэтна на творах Льва Талстога, — загаварыў на выдатнай рускай мове Аляксандр Мацвеевіч, што, безумоўна, выклікала сімпатыю да субсяседніка. — Такі ўжо мой лёс: бацька — грэк, маці — беларуска, родам з колішняга Брэст-Літоўска, замуж выйшла на Каўказе, а пахавана ў Вене. Пры яе жыцці «рабочай» у сям'і лічылася руская мова.

Цяпер у арсенале доктара Касмідзіса каля сямі розных моў. Дзяцінства А. Касмідзіса прайшло ў Маскве, дзе бацька працаваў юрысконсультам у пасольстве Грэцыі ў СССР. Аляксандр вучыўся ў звычайнай савецкай школе, потым у парызскай, не зусім звычайнай (з «расійскім» ухілам. «У класе па правую і левую руку ад мяне сядзелі, як бы жывыя персанажы рускай літаратуры: Валконскія, Трубяцкія, Аленыны», — успамінаў Аляксандр Мацвеевіч).

Сярэдняю школу скончыў у Румыніі, вышэйшую адукацыю атрымаў на факультэце архітэктуры Парыжскага ўніверсітэта ў самага Карбюзье. З часам сям'я перабралася ў Вену. Назаўсёды.

Доктар Касмідзіс з гонарам раскаваў мне, што сабраў вялікую бібліятэку рускай літаратуры. Акрамя гэтага, мае некалькі палотнаў Айвазоўскага.

— Я хачу, каб у Савецкім Саюзе ведалі: гэтыя карціны не згубіліся. Больш таго, я маю намер перадаць карціну вядомага рускага марыніста ў дар савецкаму народу. Усё гэта патрэбна і дачцэ. Выхоўваю яе, як мяне выхоўвала мая маці: у павазе да сваіх каранёў. Сапраўдная інтэлігентнасць немагчыма без гэтага духоўнага багажы.

— Тут мае поспехі не вельмі значныя, — адгукнулася на словы бацькі Сандра. — Разлічваю пры выпадку прыехаць у Савецкі Саюз удасканаліць свае веды. А пакуль — надзеянныя турботы, вучоба на юрыдычным факультэце Венскага ўніверсітэта.

Сандра шэсць гадоў назад адпачывала ў інтэрнацыянальным атрадзе ў піянерскім лагэры пад Мінскам. Лепш адзінаццаць разоў, чым сто разоў ад бацькі пачуць. Убачыць, каб потым другі раз вярнуцца, быццам на машыне часу, той жа дзяўчынкай у тыя ж гады. Праехаць па той жа лясной дарозе і напаткаць той жа піянерскі лагэр у абдымках саснова бору, пачуць знаёмую музыку дзіцячых галасоў. І вядома ж, прайсці па тым жа спальным корпусе, пасядзець на тым жа ложка. Вяртанне ў дзяцінства ўзрушыла, расчуліла Сандру.

— Дзякуй Таварыству «Радзіма» за цудоўную магчымасць. Да гэтай пары я бе-

рагу дома піянерскі гальштук, які мне завязалі ў лагэры. І цяпер перапісваюся з дзяўчынкай з Нідэрландаў, з якой пасябралася ў «Зялёным Бары». Успаміны аб ім застаюцца, безумоўна, на ўсё жыццё як нешта вельмі светлае і незабытае.

АБ НОВЫХ МАГЧЫМАСЦЯХ СУВЯЗЕЙ

Да эканомікі і камерцыі госьць «Радзімы» меў самыя непасрэдыя адносіны. Ён менеджэр-світчэр акцыянернай кампаніі «Балекс». Сфера яго інтарэсаў — кааперацыя.

— Мне хацелася б наладзіць кантакты з прадпрыемствамі Беларусі, улічваючы тую самастойнасць, якую дала ім перабудова. Мы ў Аўстрыі знаёмымся з іх вырабамі. Нават некаторыя мае сябры набылі мінскія халадзільнікі і, я ведаю, вельмі добра адзываюцца аб іх. Аўтарытэтная крыніца беларускага экспарту — трактары МТЗ і многае іншае. І хто не ведае, што Аўстрыя і Беларусь — даўнія эканамічныя партнёры. Як прыклад, вазьміце супрацоўніцтва індустрыі вашай рэспублікі з аўстрыйскай фірмай «Фест-Альпіне». Асабіста мне ўжо ўдалося наладзіць кааператыўныя сувязі з Чэхаславакіяй, Венгрыяй, Югаславіяй.

У Мінску мы дамовіліся з вытворчым аб'яднаннем «Мінскі матарны завод» аб адпраўцы ім доследнай партыі ўзораў некалькіх запасных частак да рухавіка. У перспектыве мы маем намер весці справу на расшырэнне асартыменту. Дазволю сабе аптымістычны прагноз: мы не збіраемся абмяжоўвацца кантактамі з адным толькі заводам. Мы можам пакласці на стол кіраўнікам, якія працягваюць зацікаўленасць, праекты кааперацыі шырокага дыяпа-

зону. Тут і стварэнне супермаркета па тыпу венгра-аўстрыйскага «Будапешта», ужо ўведзенага ў дзеянне ў Венгрыі з выдатнымі вынікамі, і проста магазінаў па гандлю прамысловымі, сельскагаспадарчымі таварамі, і пастаўкі гэтых тавараў раздельна па артыкулах і г. д.

А возьмем сетку грамадскага харчавання. Лагічна, што яе галоўнымі ячэйкамі, тым больш у такой мільённай агламерцыі, як Мінск, павінна быць мноства малых і буйных рэстаранаў і кафэ. Лагічна, таму што жыццёва неабходна, каб чалавек хутка падсілкаваўся сабе на здароўе, не стоячы ў чарзе і не марнуючы час. Выразна і гэтай праблемай можа стаць адным з напрамкаў нашага супрацоўніцтва.

Трэба падкрэсліць факт, немалаважны для фінансавай сістэмы СССР: кааперацыя, усё яе разлікі вядуцца на безвалютнай аснове, шляхам узаемаабмену гатовай прадукцыі, паўфабрыкатамі ці сыравінай.

І ў першы, і ў другі прыезд доктара Касмідзіса асноўнай тэмай нашай гутаркі была перабудова як фактар уліку на развіццё змястоўнага дыялога паміж Усходам і Захадам, значэнне якога выходзіць далёка за яго ўласныя рамкі.

— Кааперацыя на аснове безвалютнага абмену, стварэнне ў Савецкім Саюзе супольных з замежнымі краінамі прадпрыемстваў — узаемавыгадныя і перспектыўныя формы супрацоўніцтва, якім імкнецца прыдаць рух і дзейнасць перабудова. Яны адпавядаюць духу пераўтварэнняў у вас, так і патрабаванням, якія час ставіць перад намі. Трэба памятаць, што эканамічнае супрацоўніцтва — самы трывалы мост і давер'я, і пазнання адзін аднаго. Яно садзейнічае развіццю ўзаемамарування і дружбы паміж Аўстрыяй і СССР, — значыць Аляксандр Мацвеевіч.

Не будзе перабольшаннем

сказаць: перабудова — сімвал сучаснасці, яна задае частату пульсу планеты.

— Я — сведка перамен, бачу іх на свае вочы, знаходжу ў размовах з людзьмі, у прасе. Адчуваецца настрой на дзеянне. Перамены відавочныя, для мяне яны найбольш рэальныя ў матэрыялізацыі супрацоўніцтва з дзяржавай капіталістычнага свету, аб гэтым ужо ішла размова. Я не хачу выступаць у ролі мудрага дарадчыка «збоку», але, мне здаецца, нельга, спадзеючыся на час, адкладваць перабудову на заўтра. Калі так, то тады час будзе вашым праціўнікам.

Так, у Аўстрыі мала ведаюць пра лад жыцця і мысленне савецкага чалавека. Нават я, часты наведвальнік СССР, адчуваю часамі дэфіцыт інфармацыі. Для вендаціва і карысна было б, на маю думку, паглядзець як мага больш дакументальных фільмаў пра Беларусь, Мінск. Колькі значнага зроблена за 70 гадоў існавання рэспублікі! Вам ёсць аб чым раскаваць людзям за мяжой.

Некалькі радкоў аб уражаннях А. Касмідзіса ад нашага горада.

— Многа на сваім вяку пабачыў я малых і вялікіх гарадоў. Так, вайна не пашкодавала ні сталіцу Беларусі, ні яе жыхароў, пазбавіла яе гістарычных помнікаў. Аднак горад — папуляцыя з вялікім патэнцыяльным разваротам, скажу, як архітэктар. Далёка не ўсюды урбанізацыя можа пахваліцца такім запасам прэснай вады, такім рукатворным морам, як Мінскае. А гараджане маюць зону адпачынку ў межах горада, гэта выдатна. Застаецца толькі яе добраўпарадкаваць. Тут шмат да чаго трэба рукі прыкладзіць.

І апошняе, што сказаў Касмідзіс:

— Рады быў пераканацца, якіх поспехаў дасягнула Радзіма майёй маці. Жадаю працавітаму беларускаму народу міру і працвітання.

Канстанцін ШАЛЯСТОВІЧ.

НЕКАЛЬКІ ЗАЎВАГ ПАСЛЯ АМЕРЫКАНСКОЙ ВЫСТАЎКІ

ЦІ ТАК ГЭТА ПАВІННА БЫЦЬ

Больш чым месяц працавала ў Мінску выстаўка «Інфарматыка ў жыцці ЗША», якая закрылася 30 снежня мінулага года. Зразумела, што гэта падзея выклікала вялікую цікавасць у жыхароў нашага горада. І не толькі таму, што інфарматыка з кожным годам усё больш трывала заваёўвае пазіцыі ў розных сферах жыцця і нам ёсць чаму павучыцца ў амерыканцаў, якія дасягнулі немалых поспехаў у гэтай галіне. Мінчане бачылі ў правядзенні такой выстаўкі рэальнае адлюстраванне ўмацавання супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі, што стала вынікам перабудовы і новага мыслення ў міжнароднай палітыцы.

— Выстаўка «Інфарматыка ў жыцці ЗША» праводзіцца ў рамках пагаднення аб культурным абмене, падпісанага ў Жэневе ў лістападзе 1985 года прэзідэнтам ЗША Рональдам Рэйганам і Генеральным сакратаром ЦК КПСС Міхаілам Гарбачовым, — тлумачыў у дзень адкрыцця яе дырэктар Джон Олдрыдж. — Гэтая выстаўка не з'яўляецца ні камерцыйнай, ні рэкламнай. Яна уяўляе сабой уяўнае неспецыялістаў у пастаянна зменлівы свет інфармацыйнай тэхнікі і паказвае, як гэтая тэхніка ўжо цяпер трывала ўвайшла ў амерыканскі быт. Наведвальнікі ўбачаць, як амерыканцы карыстаюцца новымі сістэмамі сувязі і інфармацыі на працы, дома, у такіх галінах, як медыцына, адукацыя, культура і вольны час.

Не маю дакладных даных, колькі чалавек наведвала выстаўку за месяц яе работы. Пэўна — многія тысячы. Што-

дзённа каля выставачнага павільёна стаяла доўгая чарга. Але што ж мы ўбачылі на ёй?

Выстаўка сапраўды дала практычна поўную карціну прымянення інфарматыкі сёння. Як наведвальніку мне адразу кінулася ў вочы і парадавала: амерыканцы ўлічылі, што яны едуць менавіта ў Беларусь. Усе тлумачэнні на стэндах былі напісаны на дзюх мовах — рускай і беларускай. Двое з гідаў давалі тлумачэнні па-беларуску. З адным з іх Вацлавам Мельяновічам мы пазней пазнаёмліся. Нарадзіўся ён у ЗША ў сям'і беларусаў. У Мінск прыехаў упершыню, але ведае, што горад быў моцна разбураны.

— У гэта цяжка паверыць, калі ходзіш па светлых прыгожых вуліцах. Малайцы беларусы», — гаварыў Вацлаў Мельяновіч. Але ж яму належаць і іншыя словы: «У беларусаў няма свабоды. Вы поўнасцю залежыце ад Масквы. Я ведаю «Голас Радзімы», але ён сярод замежных беларусаў не карыстаецца папулярнасцю, бо гэта занадта тэндэнцыйнае і прамаскоўскае выданне». Што ж, погляды чалавека фарміруе яго наваколле. Нам хацелася больш падрабязна абмеркаваць з Вацлавам Мельяновічам гэтыя пытанні, паспрацаваць, пагаварыць пра беларусаў у Амерыцы, знайсці і ў рознагалосці нейкія агульныя інтарэсы, і мы не раз запыталі яго наведваць Беларускае таварыства «Радзіма». Ён шукаў розныя прычыны адмовіцца і за ўвесь месяц так і не знайшоў часу пабыць у Таварыстве.

Але вернемся да самой выстаўкі. Яшчэ пры першай размове з Джонам Олдрыджам крыху здзівілі словы, што выстаўка не разлічана на спецыялістаў. Бо менавіта яны маглі б атрымаць тут карысную для сябе інфармацыю. Аднак і ўсе гіды выстаўкі былі з гуманітарнай адукацыяй і не з'яўляліся спецыялістамі ў галіне інфарматыкі. Таму і большасць размоў ля стэндаў вялася проста пра жыццё. Вядома, і гэта трэба. Але ўсе гутаркі насілі даволі аднабок характар, больш за ўсё з такім ухілам: у нас у Амерыцы добра, у вас дрэнна. Чуліся часам і яўна пагардлівыя водгукі пра нашу краіну, пра сацыялістычны лад.

Калі я выказаў гэтыя думкі Джону Олдрыджу, ён адказаў:

— Наведвальнікі самі задаюць гідам пытанні, і тыя на іх адказваюць так, як лічаць патрэбным.

Напэўна, гэта правільна. У нас вялікая цікавасць да жыцця амерыканскага народа, што тут пярэчыць. І кожнаму хацелася б даведацца пра ЗША больш. Але справа ў тым, што гіды выстаўкі стараліся якраз гаварыць у асноўным пра наша жыццё, усяляк, мякка гаворачы, крытыкуючы яго. Прыстойныя госьці так сабе не паводзяць, хаця б з павагі да гаспадароў.

На выстаўцы была кніга водгукаў для наведвальнікаў. Вось некаторыя запісы: «Мы не можам мірыцца з тым, што ў нашым доме нас жа абліваюць брудам, ганьбачы перабудову», — піша ваеннаслужачы Радзімонаў. «Гіды-стэндзісты, прадэманстравалі відэаочнае няўменне ў абыходжанні з вылічальнай тэхнікай, з яўнай нянавісцю і пагардай гаварылі пра лад жыцця савецкіх людзей, заклікалі да аднаўлення прыватнай уласнасці ў прамысловасці, заклікалі асоб яўрэйскай нацыянальнасці да выезду з Савецкага Саюза. Безумоўна, такая «праца» абслуговага персанала не ўносіць уклад ва ўмацаванне савецка-амерыканскага супрацоўніцтва, а хутчэй наадварот», — гэта адзначылі работнікі вытвор-

чага аб'яднання вылічальнай тэхнікі А. Домуць, А. Алаеў, Л. Ляонава, Л. Курчарчык.

А вось яшчэ адна думка спецыялістаў: мадэль тэхнікі, якія дэманстравалі амерыканцы, ужо ўстарэлі. Як старонні назіральнік магу поўнасцю згадзіцца з гэтым. Магчыма тры-чатыры гады назад нас бы і здзівіла амерыканская тэхніка. Але сёння ўсё гэта, хаця і не ў такой колькасці, ёсць і ў нас.

Гэта к таму, што і сам такі падыход да арганізацыі выстаўкі, да падбору кадраў для яе ўстарэў. Амерыканцы не ўлічылі, як хутка і якія вялікія змяненні адбываюцца ў нашай краіне, і наладзілі сваю работу па старой праграме часоў «канфрантацыі». Давайце даруем ім за гэта: Мінск быў апошнім з дзевяці гарадоў СССР, у якіх пабывала выстаўка. Больш двух гадоў раз'езду па нашай краіне, больш двух гадоў планавання, праектавання і будаўніцтва. Амаль пяць гадоў. Выстаўка сапраўды ўстарэла. Калі яна задумвалася і арганізавалася, у нас у краіне яшчэ толькі пачыналіся размовы пра перабудову, яшчэ толькі намячаліся змяненні, якія сталі сёння рэальнасцю ў міжнародных адносінах. Сёння ўсё змянілася. І не трэба перад намі падкрэсліваць нашы ж недахопы. Мы іх самі бачым і робім усё, каб ліквідаваць. А ад падобных выставак хацелася б бачыць рэальную карысць у развіцці ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва паміж краінамі. Таму хачу пераадрасаваць самім жа амерыканцам словы, з якімі яны звярнуліся да нас на выстаўцы «Інфарматыка ў жыцці ЗША»:

«Інфармацыйная рэвалюцыя кідае нам выклік і прапаноўвае магчымасці.

Выклік, кінуты нам на парогу дваццаці першага стагоддзя, заключаецца ў тым, каб аб'яднаць веды і намаганні людзей. Тады ўсе мы зможам вучыцца, расці і карыстацца шчодрымі дарамі Веку інфармацыі».

Рыгор ФАМІН.

ХАЦЕЎ БЫ СКАЗАЦЬ...

Добры дзень, нашы сябры ў Мінску!

Прайшло ўжо даволі многа часу з таго моманту, як мы вярнуліся дамоў. Але вось толькі цяпер сабраліся напісаць вам. Самі разумееце, што, калі доўгі час не быў дома, збіраецца шмат спраў, якія трэба тэрмінова рабіць.

Але мы, вядома, помнім пра вас і хочам перш за ўсё падзякаваць за вашу гасціннасць, якой былі так крутыя, за ўсё тое, што вы для нас зрабілі. Мая жонка цяпер расказвае сваім знаёмым аб тым, што ўбачыла ў Беларусі на ўласныя вочы. Гаворыць ім пра тое, што яе, немку, прынялі з павагай, праявілі клопат і аказалі дапамогу. У клініцы, дзе лечаць вочы, урачы ўдзялілі ёй вялікую ўвагу.

Навін у нашым жыцці асаблівых няма. Кожны дзень мы ўспамінаем пра нашу даўхмясячнае знаходжанне ў Мінску. Хаця мы правалі іх не толькі ў сталіцы рэспублікі, а паездзілі па ўсёй Беларусі. Вы ўжо ведаеце, што мы веруючыя. Таму нас асабліва цікавілі пытанні рэлігіі. У розных мясцінах мы сустракаліся з многімі групамі веруючых. І яшчэ раз пераканаліся, што сёння ў нашай рэспубліцы дадзена поўная свабода ўсім веруючым і ў Беларусі ніхто не сядзіць у турмах за веру. Ніхто тут не стварае падпольных арганізацый для прапаганды рэлігіі і пропаведзяў Евангелія, таму што гэта можна рабіць зусім адкрыта. Такая шырая праўда. Хаця ў нас на Захадзе і сёння гавораць і пітаюць пра свабоду веравызнання ў СССР — усяго толькі прапаганды братаў па веры! Не верце гэтаму! Я смела магу сказаць: у нас свабоды для веруючых, проста лжэ. Гавораць жа і пішучы пра гэта ярыя праціўнікі савецкага народа ды тыя, хто на іх грошы. Я хацеў бы сказаць усім нашым веруючым суайчынцам розных веравызнанняў у розных краінах: любіце свой народ і маліцеся за яго сённяшні ўрад і за Міхаіла Гарбачова. Я ведаю, што ў капіталістычных краінах многім не падабаюцца гэтыя людзі, хто гаворыць праўду. Тут шукаюць такіх журналістаў і такіх людзей, каб з Савецкага Саюза везлі толькі фальшывую інфармацыю пра калючы дрот і ганенні.

Увесь вярнуцца і да ўсіх веруючых на Захадзе. Вы, вядома, помніце, як чыталі многія брашуркі з ілжывай антысавецкай прапаганды ў 1986 годзе, калі здарылася аварыя на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі? Помніце, як у адной з іх пісалася, што савецкі ўлады ўзялі групу веруючых з турмы, прывезлі ў Чарнобыль у простым адзенні і прымуслі без спецыяльных касцюмаў і рэктар? Ім, нібыта, казалі, што калі ёсць Бог, то ён будзе ў вас ратуе іх. Многія з вас паверылі гэтаму. Многія веруючыя ў ФРГ тады спрабавалі пераканана мяне, што так і было, але я не згаджаўся і даказаў, што гэта проста зверская прапаганда, скрытая пад уяўным клопатам пра веруючых. Дык вось, праз два месяцы ў Беларусі і многі-многа наведваў цэркваў і малельніцкіх дамоў, быў нават напалёку ад чарнобыльскай зоны. Усюды я распытаў таяна і адкрыта веруючых пра той «злы інцыдэнт», калі савецкія ўлады нібыта сталі «злчынцамі». І дзе б я кім пытаўся пра гэта, усюды веруючыя глядзелі на мяне з вялікай цікавасцю і гаварылі, што гэта падман вышэйшай маркі. Нават у аёсцы Альшаны, дзе тысячы веруючых, сярод якіх ёсць і такіх, хто мае старыя крыўды на ўлады, усе здзіўляліся, хто мог гаварыць такую няпраўду.

Калі нехта падумае, што я пішу ўсё не па ўласнаму жаданню (на Захадзе прынята так гаварыць пра чалавека, чые словы не ведаем са мной наступны раз у Мінск. Там наведваем цэрквы, і калі вам хочацца, самі распывайце пра ўсё веруючых і пераканайцеся. На Захадзе ж ніхто не напіша, што моладзь сабралася ў парку горада Маладзечна з музыкай і спевамі псалмоў і міліцыя іх не чапала, што людзі едуць у поездзе ці аўтобусе, свабодна чытаюць Біблію і іх таксама ніхто не чапае.

Не сакрат, што Захад заўсёды варожа глядзеў на Расію. Гэтак жа глядзіць і цяпер. Вось ляжыць перада мной рэлігійная кніга пра стратэгічную зброю ЗША і СССР, хто колькі мае. Выходзіць, што ў СССР усяго больш. Давайце згадзімся, што так яно і ёсць. Дык чаму ж не пачалі вайну? Чаму М. С. Гарбачоў выказаў міліяны? А Захад зноў рыхтуецца мадэрнізаваць ракеты кароткага радыуса дзеяння. Для чаго і чаму? Калі я жыў у Англіі, то сама Тэтчэр і яе партыя крычалі, каб рускія вывелі войскі з Афганістану. Тут таксама СССР зрабіў крок наперад. А калі ж прыйдзе гэты час, каб англічане вывелі свае войскі з Ірландыі? Ірландцы хочучы гэтага значна больш, чым афганцы. Дзе ж сёння больш правоў і свабод у чалавека?

Многа можна гаварыць і пісаць пра справядлівасць. У нас на Захадзе сталі вельмі папулярныя словы публічнасць і перабудова. Але я пытаюся яшчэ раз: калі ж гэта рэальная публічнасць і перабудова прыменіцца і ў Англіі, як цяпер у СССР?

Міхаіл МЕЛЬНІК.

ШЧЫРА СПАЧУВАЕМ

Дарагія сябры!

Прабачце, што я не павіншавала вас з Новым годам і не перадала свае самыя лепшыя пажаданні. Вялікае гора напачатку армян, увесь савецкі народ, нашу Радзіму. Немагчыма ў такі момант жадаць добрага святочнага настрою. Гора Радзімы — гэта таксама наша гора, і мы шчыра спачуваем і падзякаваць яе з савецкімі народамі. Чытала ваш артыкул пра нашу знаходжанне ў Мінску. Дзякуй за ўвагу да нас.

Ангеліна МАСКАЛЕНКА.

ДАРАГІЯ сябры!

Я хачу падзяліцца з вамі радаснымі пачуццямі, якія вось ужо паўгода не пакідаюць мяне. Што можа быць больш прыемным для чалавека, чым спатканне з Радзімай? Такое шчасце выпала нам з жонкай сёлета. Вярнуўшыся дамоў, мы жывём успамінамі і абмяркоўваем планы на наступную паездку. А вось нядаўна прыйшоў да нас нумар «Голасу Радзімы», у якім апублікаваны артыкул пра нашу сустрэчу ў Мінску. Напісана ўсё правільна, але ў мяне ўзнікла думка дапоўніць яго і самому расказаць пра тыя незабыўныя дні на Радзіме. Я бачу, што пра мае ўражанні з цікавасцю слухаюць тут людзі. Таму думаю, што і многім нашым землякам у Беларусі будзе цікава прачытаць мае нататкі пра паездку ў род-

ны край.

Чакалі мы гэты дзень доўга, і нарэшце ён настэў. Прызнаюся: калі садзіліся ў самалёт «Аэрафлота» ў Манрэалі, усё яшчэ не верылася, што праз некалькі гадзін мы зможам ступіць на родную зямлю і сустрэцца з дарагімі для нас людзьмі. Ужо з першых мінут у Маскве адчулі, што вельмі многае ў Савецкім Саюзе за тыя чатыры гады з часу нашай апошняй паездкі змянілася. І ўсе гэтыя перамены, на наш погляд, толькі да лепшага.

Можна хаця б сказаць, што ў аэрапорце на розных фармальнасці затрацілі зусім нямнога часу. Мы адразу ж убачылі, што і абслугоўванне турыстаў стала лепшым. Нас тут жа ўзялі ў сустрэў гід «Інтурыста», пасадзіў у таксі і павёз у другі аэрапорт, адкуль адлятаў самалёт у Мінск. У паветры былі толькі адну гадзіну і пятнаццаць мінут, якія я правёў, не адрываючыся ад ілюмінатара. Дзень быў сонечны і ясны, таму ўнізе добра была відаць родная зямля. Але мне ўсё не верылася, што мы ўжо на Радзіме.

У Мінску нас вельмі ветліва сустрэў гід турыстычнага бюро. Ён узяў на сябе ўсе клопаты з багажом і транспартам. Яшчэ паўгадзіны на аўтамабілі новай чудаўнай аўтастрадзе, і мы ўехалі ў сталіцу Беларусі горад-герой Мінск. У гасцініцы «Юбілейная» нас ужо чакалі родныя. Мы расхваляваліся да слёз, калі іх убачылі, сваякі ж спецыяльна прыехалі з Барысава, Кіева і Светлагорска, каб сустрэцца з намі. Два тыдні ў Мінску сталі для нас суцэльным святам. Сем сямей маіх родных жывуць у гэтым горадзе. Мы бабывалі ва ўсіх, і каб расказаць пра ўсё падрабязна, спатрэбілася б шмат часу. З многімі роднымі мы не бачыліся сорак пяць гадоў. Нас вельмі парадавала, што ўсе жывуць у добрых кватэрах, маюць работу, спакойныя за будучыню сваіх дзяцей. Раскажу толькі пра адну сустрэчу, якую нельга не ўспомніць. Мы былі ў гасцях у майго пляменніка Міхаіла, і ён нечакана паведзла мя, што прыехала мая цётка Аксіння Ігнатаўна. Не помню, як я выбег на двор, падхапіў яе на рукі. Мы абдымаліся і цалаваліся, а цётка плакала і

ўсё паўтарала, што я ў яе адзіны пляменнічак. Можа, хто-небудзь падумае, што дарэмна я так падрабязна распісваю гэтую сустрэчу. Але справа ў тым, што цётцы маёй споўнілася сто тры гады. Гэта жывая гісторыя нашай сям'і, усяго нашага роду. Колькі рознага давялося перажыць гэтай жанчыне на сваім вяку. І вось жа ў такіх свае гады сабралася ў няблізкую дарогу, каб сустрэцца з намі. Нават не магу словамі выказаць усіх сваіх пачуццяў да яе.

Пабывалі мы на богаслужэннях у мінскіх цэрквах. У адзін з дзён было свята Кірыла і Мядодзія, і мы пайшлі на службу ў сабор Святога духа. Ён даволі вялікі, падзелены на тры алтары. За малымі бакавы-

дзіўныя. Вы, напэўна, не зможаце сабе і ўявіць, якое гэта шчасце праз столькі гадоў стаць на роднай зямлі сярод сваіх родных і блізкіх. І як цяжка было расставіцца. Мы ж усе людзі ўжо ў веку і, можа быць, больш не ўбачымся.

...Каля шасейнай дарогі ўзнісся бетоннымі стэламі Курган Славы, адсюль пачалася аперацыя «Баграціён», якая скончылася вызваленнем Беларусі. Нам вельмі спадабалася, што людзі стварылі такую добрую традыцыю, калі маладжоны прыязджаюць да помнікаў баявой славы бацькоў і дзядоў і ўскладаюць там кветкі. Трэба сказаць, што мы некалькі па-новаму ўспрынялі і палюбілі свой народ за гэтую добрую памяць пра тых, хто загінуў за шчасце цяперашняга пакалення. Мне самому давялося пера-

САМАЯ ВЯЛІКАЯ РАДАСЦЬ

жыць многія жакі і цяжар вайны, яна і разлучыла мяне з Радзімай. Я бачыў Мінск у руінах. Таму цяпер не магу не захапляцца тым, які прыгожы горад пабудавалі мае суайчыннікі. Колькі тут чудаўных паркаў, сквераў, усе вуліцы патанаюць у зеляніне. Калі хадзіў па горадзе, любавайся яго прыгажосцю, я ні на мінуту не забываў пра тых катаў, якія ператварылі яго некалі ў руіны. Апякла думка аб тым, што былі гэта не толькі фашысты, але і некаторыя беларусы, што здрадзеілі свайму народу. Суцяшае толькі, што гэтыя фашысцкія памагатыя, якія пазбегнулі народнага гневу, не жывуць спакойна. Я з некаторымі з іх знаёмы, ведаю, як яны жывуць. Хіба гэта жыццё, калі да іх на чале прыходзяць мёртвыя і палюхаюць сваім крыкам, а цені забітых пастаянна іх праследуюць? Яны гэта заслужылі. І няхай будучы праклятыя за свае злачынствы на ўсе часы.

Вядома, кожны дзень, кожная гадзіна і мінута на Радзіме ў любы час былі б для нас шчасцем. Але нам пашанцавала, што гэта паездка супала з многімі падзеямі, важнымі як для Савецкага Саюза, так і для ўсяго свету. 30 мая мы з хваляваннем уключылі тэлевізар і разам з мільёнамі грамадзян зямлі змаглі назіраць гістарычную падзею — сустрэчу Генеральнага сакратара ЦК КПСС Міхаіла Сяргеевіча Гарбачова з прэзідэнтам ЗША Рональдам Рэйганам. Калі мы ўбачылі абмен дакументамі аб ратыфікацыі Дагавора аб скарачэнні ракет сярэдняй і меншай дальнасці, мы былі шчаслівыя. Колькі гадоў чалавечтва наакупіла сродкі ўласнага знішчэння. І вось, нарэшце, пачаўся працэс раззбраення. З людзей пачаў выходзіць страх. Можа быць у будучыні мы ўвогуле зможам жыць без гэтай пастаяннай пагрозы?!

У нас тут, калі мы вярнуліся, часта пытаюцца аб стане рэлігіі ў СССР. Мясцовыя царкоўнікі сцвярджаюць, быццам людзі баяцца прызнацца, што веруючыя. Але я сам сведка, што гэта яўная мана, і хачу яшчэ раз сказаць аб гэтым праз вашу газету. Мы былі на Радзіме якраз у той час, калі святкавалася 1000-годдзе хрышчэння Русі. Магу пацвердзіць, што гэтую дату адзначала ўся краіна — і веруючыя, і няверуючыя. Нават кіраўнікі ўрада прымалі кіраўнікоў царквы, што мы на ўласныя вочы маглі бачыць па тэлевізары. Так што гаварыць аб нейкім уціску веруючых проста неразумна.

Акрамя Мінска, мы наведалі Кіеў, Валгаград і Маскву і ўсюды абсалютна свабодна бавалі ў цэрквах.

Асобна хачу расказаць пра самыя шчаслівыя дні нашага знаходжання на Радзіме. Мы мелі магчымасць з'ездзіць у гэтыя да маіх родных у Светлагорск. Гэта не забудзецца ніколі. Павёз нас туды на сваёй машыне мой пляменнік. Па дарозе заязджалі ў маю вёску, дзе я нарадзіўся і дзе прайшло маё дзяцінства. Затаіўшы дыханне прайшоў па могілках, дзе спачываюць родныя мне людзі. У Светлагорску ў мяне тры сястры. Яны ўжо бабулі і прабабкі, так што можаце ўявіць, якая вялікая сям'я сабралася нас сустракаць. Зноў былі абдымкі і слёзы радасці, многа размоў пра жыццё. Што мяне ўразіла, дык гэта тое, што ўсе родныя жывуць у добрых кватэрах. І плата за гэтыя кватэры вельмі нізкая — 18, 21, 22, 23 рублі, у залежнасці ад плошчы. Гэта з'мой, а летам напалову танней. Для нас такія цэны проста

Прабачце мне за тое, што я так многа напісаў. Але ў параўнанні з тым, што я хацеў бы сказаць, гэта дробязь. Мне б хацелася, каб суайчыннікі ў розных краінах зразумелі мае пачуцці. Бо самая вялікая радасць для ўсіх нас — гэта спатканне з Радзімай. Праўда, такая радасць, на жаль, выпадае не часта. Мы вельмі хочам прыехаць у родную Беларусь зноў, чакаем новай сустрэчы.

Прабачце мне за тое, што я так многа напісаў. Але ў параўнанні з тым, што я хацеў бы сказаць, гэта дробязь. Мне б хацелася, каб суайчыннікі ў розных краінах зразумелі мае пачуцці. Бо самая вялікая радасць для ўсіх нас — гэта спатканне з Радзімай. Праўда, такая радасць, на жаль, выпадае не часта. Мы вельмі хочам прыехаць у родную Беларусь зноў, чакаем новай сустрэчы.

Афанасій БАРАВОЙ.
Канада.

НАЛЕЖАЦЬ НАШАЙ ГІСТОРЫІ

ЗАСТАВАЎСЯ

БЕЛАРУСАМ

СТАРОНКІ БІАГРАФІІ І ТВОРЧАСЦІ М. ЗАБЭЙДЫ-СУМІЦКАГА

ІМЯ выдатнага спевака Міхася Забэйдзі-Суміцкага магло б прынесці славу кожнаму народу. Яго чароўны голас гучаў на лепшых оперных сценах Італіі, у Кітаі, Польшчы, Чэхаславакіі. Яго выступленні па Варшаўскаму радыё трансліравалі Парыж, Лондан, Прага, Нью-Йорк... Артыста параўноўвалі з Леанідам Собінавым, Ціта Скіпам. Быў жа Забэйдзі-Суміцкі беларусам. Тут была яго Радзіма, якую ён любіў, і, як умеў, служыў ёй, хоць усё жыццё пражыў па-за яе межамі. Ён быў апантаным прапагандыстам беларускай культуры, і школа бельканта, якую ён дасканала валодаў, дапамагла яму перад усім светам раскрыць самабытную прыгажосць нашай народнай песні.

Лепшыя еўрапейскія фірмы неаднойчы выпускалі пласцінкі з запісам твораў сусветнай класікі і песнямі народаў свету (у тым ліку, і беларускіх) у выкананні М. Забэйдзі. І толькі ў Беларусі, песні якой ён спяваў найчасцей, такіх пласцінак ніколі не было. Імя спевака часам з'яўлялася на старонках рэспубліканскага друку і зноў знікала, хаця ў Беларусі было вельмі многа прыхільнікаў яго таленту. М. Забэйдзі меў сяброў сярод беларускіх пісьменнікаў, навукоўцаў, дзеячаў культуры, якія перапісваліся з ім, бываючы ў Чэхаславакіі, завіталі ў яго адзінокі, цесны пакойчык у Вінаградах на Польскай вуліцы, з удзячнасцю і хваляваннем слухалі песні, якія з ахвотай спяваў для іх Міхася Забэйдзі-Суміцкі.

Так, мы сёння ведаем, што, на жаль, былі ў М. Забэйдзі памылкі. Можна, толькі аднойчы ў жыцці ўзяў ён фальшывую ноту. А потым усе астатнія дні, гады справай і працай даказваў Радзіме сваю адданасць. І я дамаю, маюць рацыю яго сябры і даследчыкі, якія сцвярджаюць, што Забэйдзі-Суміцкі нідзе і ніколі не здраджваў свайму народу.

Нельга сёння ўявіць рускую культуру без Купрына, Буніна, Шаляпіна. Адбылося ачышчэнне імя Алеся Гаруна, рэабілітаваны Ластоўскі і Лёсін. Забэйдзі-Суміцкі таксама наша гісторыя, і мы павінны ведаць яе такой, якую яна была.

Гэты артыкул не прэтэндуе на «ісціну ў апошняй інстанцыі». У ім маё ўласнае стаўленне да выдатнага спевака, чалавека чыстага, чулага і безабароннага, дастойнага нашай удзячнасці і нашай спагады. Пішу яго, пазнаёміўшыся з архівам Міхася Забэйдзі-Суміцкага, яго шматлікімі пісьмамі, прыгадваючы расказы ўсіх, хто яго блізка ведаў, сябраваў з ім, перапісваўся.

Сёння ў нашу культуру вяртаюцца з забыцця мала чутыя дагэтуль імёны пісьменнікаў, вучоных, музыкантаў... Вартае таго, каб стаць вядомым усім, хто любіць і шануе народную песню, высокае мастацтва, імя Міхася Забэйдзі-Суміцкага. Як сказаў сам пра сябе спявак, жыццёвы шлях яго быў занадта крамяністым і няпростым. А ці ж гэта не трагедыя? Заўсёды імкнуцца да матчынай зямлі і нават пасля смерці не мець магчымасці злучыцца з ёю? Усё жыццё прапагандаваць на чужыне да самазабыцця шанаваную ім беларускую песню і не мець магчымасці спяваць яе перад тым народам, якому яна належыць?

У АЛЬМАНАХУ «БЕЛАВЕЖА», які выдаецца ў Беластоку Беларускай грамадска-культурнай таварыствам, у 1965 годзе былі надрукаваны ўспаміны Міхася Забэйдзі-Суміцкага «Мастацтва за мір». Пра свае заметкі аўтар сказаў, што «яны мелі служыць толькі Арыяднай ніткай» для тых, хто захачеў бы напісаць пра яго больш эмацыянальна і шырока.

Добра было б, каб, ухаліўшыся за канец гэтай ніткі, удалося дапоўніць нейкімі новымі дэталімі расказ пра жыццё спевака, паказаць, як, можа, не заўсёды зразумелай, але блізкай і жаданай бы-

ла яму Савецкая Беларусь. У артыкуле ёсць спасылкі на лісты, адрасаваныя М. Забэйдзі ў розныя часы Рыгору Шырме, Максіму Танку і краязнаўцу Міколу Плавінскаму з Віцебска.

У адным з лістоў Міхася Забэйдзі-Суміцкі пісаў: «У Рахманінава ёсць цудоўны рамас «І у мяня был край родной», які я спяваў у сваіх канцэртах... Часам бачу ў сне наваколле Шэйпіч, рэчку Зэльвянку, дзе хлопцам купаўся, лавіў рыбу, тапіўся, зімою коўзаўся, слухаў, як трашчыць лёд...»

А шаша... у маёй памяці ўстае як шырокі гасцінец, пясчаны, сям-там аброслы муравою, з выбітымі каляінамі, абсаджаны старымі дрэвамі, найчасцей бярозамі. З боку гасцінца ішлі тэлеграфныя слупы з нацягнутым дротам. Гэтыя слупы вельмі мяне прыцягвалі, бо, прыкладшы да іх вуха, я слухаў прыгожыя гукі. У той час гэта была мая музыка.

З Шэйпічаў, што на Пружаншчыне, была маці Міхася Іванавіча Аляксандра Феліксаўна Суміцкая. Сюды яна і перабралася з двума маленькімі дзецьмі пасля смерці мужа. Бацька Іван Андрэевіч Забэйдзі быў родам з Несцяровічаў. У выпіцы з метрычнай кнігі пазначана, што 1(14) чэрвеня 1900 года ў Несцяровічах нарадзіўся іх сын Міхася. Бацька памёр, калі хлопчыку было ўсяго паўтара года. Жыць не мелі з чаго, і маці наймалася парабчанкай, каб пракарміць дзяцей. «Цяжкім было дзяцінства малюга Міхаські, але ён меў вялікую цягу да навукі,— і цяпер успамінаюць у Шэйпічах людзі, якія ад старэйшых чулі, а мо хто і сам ведаў свайго слаўтага земляка.—Каб зарабіць на сшыткі і чарніла, бегаў да пана капаць бульбу і стараўся не адстаць ад дарослых. Пачалася імперыялістычная вайна. Вёска апустэла. Сям'я Забэйдзі выехала ў Расію ў бежанства, як тады гаварылі».

Захавалася пасведчанне, выдадзенае ў жніўні 1915 года, у якім гаворыцца, што «прад'яўніца яго сялянка Фродзенскай губерні Свіслацкай воласці А. Ф. Забэйдзі выехала з сям'ёй тры душы па ваенных абставінах. Сродкаў да жыцця не мае». Дастатак у сям'і, дзе нарадзілася сям'ёра дзяцей, а ў жывых застаўся адзін Міхася, заўсёды быў надзвычай сціплым, але маці разумела, як цяжка чалавеку непісьменнаму, і гатова была аддаць апошняе, каб сын выраў адукаваным. Міхася ў маленстве вучыўся па хатах у дарэктараў, скончыў спачатку царкоўнапрыходскую школу ў Галоўчыцах, а потым Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю. У Харбінскім універсітэце, у Кітаі, куды трапіў падчас бежанства, адолеў эканамічны факультэт, але не знайшоў у гэтым свайго прызначэння. Яго вабіла мастацтва.

Добра спяваў і наогул надзвычай здольным чалавекам быў бацька Міхася Іванавіча. Адметны голас, «мяккі, аксамітны», як успамінаў удзячны сын, мела Аляксандра Феліксаўна. Ад яе, самага дарагога праз усё жыццё чалавека, пераняў ён нязгасную любоў да народнай песні. Песня стала мовай і лёсам яе сына. І на ўсё жыццё захавалася іх шчырая духоўная блізкасць. Пазней, ужо ў сталым узросце, Міхася Забэйдзі да свайго прозвішча дадаў дзявочае прозвішча маці.

«Я бачыў, як яе часта крыўдзілі, а заступіцца за нас не было каму,— пісаў Міхася Іванавіч у сваіх успамінах.—Калі яна плакала, і я плакаў з ёю. Каб мяне сучасныя, яна пачынала спяваць. Я пераставаў плакаць і пачынаў ёй падцягваць. І так у песні мы вылівалі сваё гора».

З маленства Міхася спяваў у дзіцячым школьным хоры салістам, спяваў у царкве, на вяселлях. Малым навучыўся іграць на балалайцы, мандаліне, гітары і нават на скрыпцы...

У ХАРБІНЕ яго настаўніцай стала прафесар Ю. Плотніцкая, у мінулым партнёрка слаўтага Шаляпіна. Аднойчы Юлія Канстанцінаўна сказала любімаму вучню (ёй было тады амаль 80 гадоў): «Толькі вам, мілы, я хачу перадаць усё тое, што ведаю і на што здольная, бо не хачу, каб усё гэта сышло са мной у магілу».

У Харбінскай оперы адбыўся дэбют Міхася Забэйдзі, дзе ён за два тыдні падрыхтаваў партыю Ленскага ў оперы Чайкоўскага «Яўгеній Анегін». Адбыўся паспяхова. З 1929 па 1932 год у гэтым тэатры малады артыст праспяваў 15 тэатровых партый і стаў папулярным сярод слухачоў. Але ён разумеў, што яшчэ не дасягнуў вяршыні выканаўчага майстэрства, хацелася вучыцца далей, і жаданай, заветнай мэтай становіцца Італія, Мілан. Да таго ж, гэта краіна была найбольш спрыяльным месцам для таго, каб паправіць падарванае цяжкай працай і спадчынай хваробай здароўе.

У газеце «Новости Востока» ад 27 верасня 1932 года было змешчана інтэрв'ю Міхася Забэйдзі, у якім ён гаварыў, што ў Італіі аддасць сваю энергію і працу, каб набыць вопыт і дасягнуць таго, чаго яму не хапае. «Пасля заканчэння адукацыі (гледзячы на абставіны) я вярнуся ў Харбін або паеду ў Савецкі Саюз, дзе ведаю і вопыт знойдуць сваё прымяненне».

І яшчэ, гаварыў М. Забэйдзі, у яго п'яталіся, чаму ён не даў развітальнага канцэрта. «Прызнаюся адкрыта, адказаў ён, што не хацеў рабіць замах на кішэню і без таго збяднелага пасля паводкі насельніцтва».

У гэтым невялікім урывачку з інтэрв'ю мне здаюцца цікавымі два моманты. Першы: Міхася Забэйдзі ў кароткі час стаў вельмі папулярным спеваком. Оперныя спектаклі з яго ўдзелам праходзілі пры поўных залах, пра што сведчаць шматлікія водгукі ў харбінскіх газетах, рэцэнзіі на кожную новую, падрыхтаваную ім партыю.

І другі момант: пасля стажыроўкі ў Мілане М. Забэйдзі меў намер прыехаць працаваць у Савецкі Саюз. Сваю прыхільнасць да Саветаў ён выказаў ужо тады, калі, апынуўшыся ў Смаленску, у 1917 годзе ўдзельнічаў у дэманстрацыях, разам з усімі хадзіў па вуліцах, насіў плакаты з рэвалюцыйнымі лозунгамі, паправаў: «Далю царал!». Потым, калі працаваў настаўнікам у школе на станцыі Пагранічная, прымаў удзел у неафіцыйнай забастоўцы ў падтрымку Савецкага Саюза ў сувязі з канфліктамі на Кітайскай усходняй чыгунцы, за што быў пазбаўлены заробатнай платы і вымушаны шукаць новае месца...

Вучоба і работа ў Мілане праходзілі вельмі паспяхова. Зноў Міхасю Забэйдзі пашанцавала на настаўніка. З ім пачаў займацца выдатны майстар, які ў свой час выступаў з Энрыка Каруза і іншымі слаўнымі спевакамі,— Фернанда Карпі. Прыхільнасць і захапленне былі ўзаемнымі. Фернанда Карпі гаварыў, што, каб італьянцы мелі такую працаздольнасць, якая была ў М. Забэйдзі, яны б заваявалі ўвесь свет.

А працаздольнасць, добрасумленнасць і скрупулёзнасць былі ў гэтага чалавека сапраўды надзвычайнымі. «Каб нешта заспяваць, расказваў пра сябе М. Забэйдзі, я так доўга над гэтым працую, так доўга гэтым жыву, што потым цяжка распзнаць, дзе спявак, а дзе кампазітар, бо кампазітар, калі спяваю, ажывае ўва мне. Тое самае і з народнай песняй. Ёсць лепшыя галасы, большыя таленты, але мала хто працуе столькі, колькі працую я».

Гады ў Італіі праляцелі хутка і адзначаны вялікімі поспехамі ў артыстычнай кар'еры Міхася Забэйдзі-Суміцкага. Вельмі становачай была крытыка на ўсе яго выступленні. Італьянскія газеты пісалі, што ў Забэйдзі адразу адчуваецца пашчотная душа славянскага мроючага паэта. Яго называлі тэнарна надзвычайнай якасці, артыстам высокай культуры, які мае прыгожы, мяккі, чысты голас. Саліста Міланскай каралеўскай оперы Міхася Забэйдзі называлі еўрапейскай славай. У Мілане ён сустрэўся з Леанідам Собінавым, які даў яму свой адрас і запрасіў: «Удасканальвайцеся і прыязджайце да нас у Маскву».

АЛЕ УСЁ склалася інакш... Вярнуўшыся з бежанства, самотна жыла ў Шэйпічах маці. Сын, канешне, прысылаў ёй лісты, фатаграфіі. На адной з іх, напрыклад, прысвечэнне: «Харбін. 1924 год. На памяць ад Мішы. Каб менш сумавала». Але ж яна столькі гадоў не бачыла свайго Мішу і не сумавала па ім ужо не магла. З Шэйпічаў у Італію прыходзіць вестка, што Аляксандра Феліксаўна моцна захварэла і хоча бачыць сына. Ён кідае ўсё і едзе да маці.

Праз многа гадоў, расказваючы пра гэту сустрэчу, Міхася Забэйдзі-Суміцкі пісаў: «...Ружаны! Там быў мой першы канцэрт, калі я вярнуўся з Італіі. Тады

першы раз мяне чула мая маці. Не бачыла яна мяне амаль 20 год. І вось дайшла чарга па праграме да «Калыханкі», я звярнуўся да слухачоў і сказаў: «У свой час гэту «Калыханку» спяваў мне мая маці, якая сядзіць між вамі. Цяпер гэту «Калыханку» я прысвечу ёй».

Калі я адспяваў, усе захацелі яе бачыць і так доўга апладзіравалі, пакуль яна не выйшла да мяне на сцэну. Паказала ад шчасця... І цяпер на сваіх канцэртах гэту «Калыханку» спяваю і калі слухачам, што прысвечваю яе сваёй маці, якая дала мне ўсё тое добрае, што маю даваць людзям»...

На сезон 1935—1936 гадоў Міхася Забэйдзі заключыў кантракт з Пазнанскай операй. Адсюль было ўжо не так далі да маці. І ён часта прыязджаў у Шэйпічы, выступаў з беларускімі песнямі перад землякамі. На канцэрты звычайна збіралася ўся вёска. Яго вельмі любілі дзеці, першымі абвешчвалі прыездзе Міхася Іванавіча. Ён заўсёды вёз ім цукеркі, якія раздавала маці. Нада ж любіў дзяцей і Міхася Забэйдзі. На жаль, чужых, бо ніколі не меў свайго сям'і.

«А я ўсё астаюся пуштацветам,— пісаў ён з сумам у 1974 годзе.—Усё аднаго песні, а песню аддаў і аддаю людзям, якіх люблю (асабліва дзяцей). Жыву ў парку. Там цяпер зялёны рей. І дзяціны там вельмі многа. З імі ў мяне дружба...»

Жыццё і асабліва праца ў Познані былі для Міхася Забэйдзі пакутлівымі. Спаваць дзавалалася толькі па-польску. Беларуская мова, песня, само паняцце «беларусь» не прызнаваліся, забараняліся, караліся. Забэйдзі ж ніколі не ўтойваў, што ён беларус, і не адракаўся ад народна, з якога выйшаў. Дарэчы, у яго архіве захоўваецца ваенная кніжка. Месцам свайго нараджэння спявак называў Польшчу, але ў графе «народнасць» пісаў — беларуская, «родная мова» — тамама беларуская.

З Познані Міхася Забэйдзі праз год пераязджае ў Варшаву, дзе выступае па радыё, у канцэртах, разам з вядомымі класічнымі творамі ўсё часцей спяваў беларускія народныя песні. Ён быў, будай, першым, хто ўзвёў наш песенны фальклор на сусветныя падмошкі. Рыгор Шырма, гаворачы аб грамадзянска-нацыянальнай творчасці Забэйдзі-Суміцкага, пісаў, што да яго людзі чулі беларускую песню толькі няўмела п'яную галасамі вясцоўцаў, але і тады яна характэрна сваймі здзіўляла слухачоў. У выкананні ж найвыдатнейшага мастака беларускай народнай песні раскрылі перад усім культурным светам музыкае багацце нашай народна.

Беларуская песня ў выкананні М. Забэйдзі даходзіла да сэрца народа, аднаходзячы ў ім гарачы водгук, абуджаючы нацыянальныя пачуцці, гаіла душэўныя раны спакутанага і пагарджанага беларуса. У 1938 годзе карэспандэнт адной з віленскіх беларускіх газет пісаў, што яму сяляне ў вёсцы раскавалі, што, калі трапіла да іх плітка (пласцінка) з «Правонахай» у выкананні Забэйдзі-Суміцкага, слухачы яе сабраліся ўсе. Старыя плянкі лі, чуючы гэту сваю песню ў такім стацім выкананні. Маладыя зарэгавалі так, што адразу вывучылі яе на памяць. Яе слухалі так часта, што праз некалькі тыдняў пласцінка была непрыдатная для карыстання.

НА ЗДЫМКУ: М. ЗАБЭЙДА—СУМІЦКІ І МАЦІ Аляксандрай Феліксаўнай.

Дзіяна ЧАРКАСАВА

[Заканчэнне будзе].

Анатоль АНІКЕЙЧЫК

Беларускае савецкае мастацтва панесла цяжкую страту. 3 лютага 1989 года раптоўна памёр член КПСС, народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, дэпутат Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, вядомы скульптар і педагог Анатоль Аляксандравіч Анікейчык.

А. Анікейчык нарадзіўся 11 ліпеня 1932 года ў г. Барысаве Мінскай вобласці. У 1959 года закончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут і актыўна ўключыўся ў творчую дзейнасць, заявіўшы аб сабе як таленавіты, самабытны і арыгінальны майстар.

Творчасць А. Анікейчыка — прыкметная веха ў гісторыі Беларускай манументальнай і станковай пластыкі. Гераічная аснова, высокая грамадзянская, рамантычны пафас, вострае адчуванне сучаснасці — ідэальныя якасці яго лепшых скульптурных работ.

Ён з'яўляецца адным з аўтараў помніка У. І. Леніну ў г. Барысаве, мемарыяльнага комплексу «Прыпыў» у г. п. Ушачы, прысвечанага неўміручаму подзвігу беларускіх партызан, помнікаў народнаму паэту БССР Янку Купалу ў Мінску і ў Араў-парку пад Нью-Йоркам.

Сярод створанага ім — мемарыял памяці ахвяр фашызму ў в. Шунёўка на Віцебшчыне, мемарыяльныя знакі ў гонар Мінскага партыйнага падполля, помнікі М. Гастэлу, Ф. Дзяржынскаму, станковыя і манументальныя работы, якія адлюстроўваюць велічнасць слаўных перамог савецкага народа, багаты духоўны свет чалавека.

Многа сіл А. Анікейчык аддаў педагогічнай дзейнасці. Працуючы загадчыкам кафедры, прафесарам Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, ён выхаваў не адно пакаленне мастакоў. Пе-

дагагічны талент, метадычнае майстэрства, шырыня эрудыцыі дазвалялі яму паспяхова фарміраваць у моладзі неабходныя прафесіянальныя якасці, высокую грамадзянскую, актыўную жыццёвую пазіцыю.

Разам з творчай і педагогічнай работай Анатоль Анікейчык вёў актыўную грамадскую дзейнасць. Ён выбіраўся сакратаром праўлення Саюза мастакоў БССР, членам праўлення Саюза мастакоў СССР, з'яўляўся членам Камітэта па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры, членам праўлення Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Заслугі А. Анікейчыка ў развіцці выяўленчага мастацтва адзначаны ордэнамі Дружбы народаў, «Знак Пашаны», медалямі і ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Светлая памяць аб мастаку-камунісце, педагогу, добрым і чутлым таварышу назаўсёды застанеца ў нашых сэрцах, гаворыцца ў некрологу, падпісаным кіраўнікамі партыі і ўрада БССР, дзеячамі культуры.

ТВОРЧЫ ВЕЧАР ПРАЗАІКА

Адзін з апошніх вечароў у ДOME літаратара быў прысвечаны прэм'еры другой кнігі прозы Уладзіміра Арлова «Дзень, калі ўпала страла», якая выйшла ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў канцы мінулага года. Пра творчасць маладога празаіка гаварылі вядучы вечара Янка Брыль, а таксама Фёдар Янкоўскі і Рыгор Барадулін. Урыўкі з твораў У. Арлова прачыталі артысты мінскага тэатра. Сябар і зямляк маладога пісьменніка — Сяргей Сокалаў-Воюш праспяваў на вечары свае гістарычныя песні-баллады. На вечары прысутнічала шмат моладзі. У ліку яе і прадстаўнікі нефармальнага суполак.

Вечар стаў таксама своеасаблівай прэм'ерай твораў У. Арлова, якія яшчэ толькі рыхтуюцца да друку. Гэта была прачытаная па просьбе прысутных нізка вершаў у прозе. Акрамя таго, пісьменнік адказаў на шматлікія пытанні, у якіх закраналіся не толькі творчыя, але і сацыяльныя праблемы.

ПРЭМ'ЕРА ФІЛЬМА

У рэспубліканскім ДOME кіно ў Кіеве адбыўся дабратворны вечар, усе сродкі ад якога будуць пералічаны ў фонд дапамогі пацярпелым ад землетрасення ў Арменіі. Ён быў прымеркаваны да сустрэчы маладых кінематаграфістаў сацыялістычных краін.

Гледачы пазнаёмліліся з шэрагам работ савецкіх і замежных кінематаграфістаў. Высокую ацэнку атрымала публіцыстычная стужка беларускага рэжысёра Уладзіміра Дзяргіна «На чыгуны», у якой узнікаюць экалагічныя праблемы.

Ф. СКАРЫНА І МЕДЫЦЫНА ЯГО ЧАСОЎ

ДОКТАР У ЛЕКАРСКИХ НАВУКАХ

[Заканчэнне. Пачатак у № 5].
Але вернемся да дзейнасці Ф. Скарыны. Вядома, што ў 1530 годзе ён знаходзіўся ў Кенігсбергу ў рэзідэнцыі прусскага герцага Альбрэхта Гогенштайнскага. Гісторык К. Фаршдрукер меркаваў, што першы раз Скарына знаходзіўся на службе ў герцага як урач у сувязі з эпідэміямі, але крыніцаў гэты меркаванне не пацверджвае. Неўзабаве Ф. Скарына перамясціўся ў Вільню.

У 1532 годзе Ф. Скарына быў сакратаром і хатнім урачом вільнянскага епіскапа. Заслугой вае ўвагі адзін эпізод з жыцця Скарыны, да якога мы пераходзім у Вільні, да якога Ф. Скарына мае дачыненне ў 1525 гады прыезджаў вядомаму швейцарскі рэфарматар медыцыны Філіп Аурэол Тэафраст Бомбаст фон Гогенгейм (1493—1541), вядомы пад імем Парацэльса. Такі дзеянне псеўданім азначаў «нароўні з Цэльсам» — слаўным урачом старажытнасці. Парацэльс напісваў на неабходнасці абнавіць медыцынскую тэорыю, адмовы ад дагматычнага прытрымлівання старажытных канонаў.

У Вялікім княстве Літоўскім, і ў іншых мясцовасцях, Парацэльс вывучаў тутэйшыя лекцыі і пераймаў тую частку тэорыі лясчэбных прыёмаў. Ву-аго вучняў было нямала («па-рацэляў», гэта значыць жыхароў краіны Парацэльса ў Літву і Беларусь заставецца вельмі шмат). Да 1520 года ён служыў лекарам у дацкай арміі, што ваявала супраць швед-аў, а ў 1525 год заставе яго ў Італіі. За пяць гадоў паміж гэ-аў, акрамя Парацэльса наве-аў Літоўскага, Польшчу, Прусію, Венгрыю, Валахію (цяпер ча-а Румыніі), Харватыю.

У гэты час вучоны свет яшчэ на менш вандроўны ўрач усю-а, дзе бываў, выклікаў на-а публічнай дыспуты мясцовых-аў і ў спрэчках з імі ад-а стоваў свае наватарскія по-а. Як і ў родных мясцінах, Па-а княстве Літоўскім удзельнічаў-а ў дыспутах з прыхільнікамі-а традыцыйнай медыцыны і цар-а-аў тут паражэнні. Ён успамі-а наў у 1528 годзе, што гэтыя-а медыкі атрымалі над ім у

Данцыгу (Гданьску) і Вільні перамогу з трыумфам і вы-агналі з Літвы, Прусіі і Польш-ачы.

Хто ўдзельнічаў у спрэчках з Парацэльсам? Пратакол ды-аспуту не захаваўся. Дакладна-а назваць імёны дыспутантаў-а немагчыма. Але ёсць адна-а версія, Ф. Скарына, які жыў у-а Вільні ў тыя гады, калі яе на-а ведаў Парацэльс, не мог не-а ведаць ні аб прыездзе гэтага-а ўрача ў параўнальна невялікі-а горад, якой была Вільня, ні-а пра дыспут. У сталіцы Вялікага-а княства Літоўскага было ня-а многа ўрачоў, а дыспуты тут-а не былі частай з'явай. Сустрэ-а ча Ф. Скарыны і Парацэльса-а перастанець звычайнаю ціка-а васьць гістарычнага супадзення. Яна становіцца своеасаблівым-а сімвалам эпохі. Сама спрэчка-а являецца на прынцыпова новых-а падставах — не на бясконцы-а тлумачэнні дагматаў, а на ўва-а дзенні зусім новага — дослед-а нага — падыходу да медыцы-а ны. Гэтая спрэчка магла зра-а біць уплыў на фарміраванне-а Францыска Скарыны як вучо-а нага.

Акалічнасці прымуслі Ф. Скарыну ў сярэдзіне 1530-х-а гадоў пераехаць у Прагу, дзе-а ён працаваў у каралеўскім ба-а танічным садзе і памёр каля-а 1551 года.

У Празе маглі яшчэ раз пе-а ракрыжавацца шляхі яго і Па-а рацэльса. У канцы 1530-х гадоў-а шлях Парацэльса ляжаў з-а Вроцлава (Брэслау) у Вену-а праз Прагу. Нельга выключы-а чыць, што там магла адбыцца-а яшчэ адна сустрэча двух «гі-а гантаў вучонасці, духу і харак-а тару» (так называў Ф. Эн-а гельс шэраг выдатных дзеячаў-а эпохі Рэнесанса і Рэфармацыі).

Аб дзейнасці Ф. Скарыны ў-а якасці прыдворнага батаніка-а вядома з адзінага чэшскага-а документа — копіі ахоўнай-а граматы, выдадзенай 29 студ-а зня 1552 года каралём сыну-а Ф. Скарыны Сімяону і ўпер-а шыню правільна вытлумачанай-а А. Флароўскім. Гэта запіс у-а так званым «рэгістры» — кні-а тзе выходных папер прыдвор-а най канцэлярыі. Яна захоўва-а ецца ў Цэнтральным дзяржаў-а ным архіве ЧССР у Празе, дзе-а яе скапіраваў А. Федзінец.

У грамаце, якая зацвярджае-а спадчыннае права Сімяона на-а валоданне сядзібай, маёмасцю-а і каштоўнасцямі бацькі, напі-а сана: «Некалі доктар Франці-а шак Рус Скарына з Полацка,-а садоўнік наш, у гэтым кара-а леўстве Чэшскім чужаземец, з

гэтага свету пайшоў і пасля-а сябе сына Сімяона руса (...) пакінуў».

Меркаванне некаторых аўта-а раў, быццам Ф. Скарына быў-а прафесарам батанікі і лекар-а ствазнаўства ў Празкім уні-а версітэце, а каралеўскі бата-а нічны сад у Празе быццам бы-а быў састаўной часткай меды-а цынскага факультэта універсі-а тэта, дакументальна не па-а цвярджаецца. Менавіта гэты-а факультэт наведвала менш за-а ўсё слухачоў з ліку студэнтаў. А іх навучаннем, якое, як і ў-а іншых універсітэтах, заключа-а лася ў каменціраванні твораў-а Авіцэны, займаўся ў названы-а час адзін прафесар, прычым-а вядома, што ён быў лейб-ме-а дыкам чэшскага караля, а не-а каралеўскім садоўнікам. Кара-а леўскі ж сад быў самастой-а ным і ў склад універсітэта не-а ўваходзіў.

Ф. Скарына сцвярджаў роў-а насць людзей перад законам, марыў аб усеагульнай экан-а мічнай роўнасці, прызнаючы-а разам з тым асновы феадал-а нага парадку. Ён ускладаў на-а дзеі на канчатковую перамогу-а духу і чалавечалюбства над-а злом. Ф. Скарына ўвасобіў у-а сабе дваісты характар ранняга-а асветніцтва. Элементы новага, рацыянальнага мыслення спа-а лучаліся ў яго з рэлігійна-сха-а ластычным светапоглядам, а па-а фас доследнага вывучэння-а прыроды з піетэтам у адносі-а нах да Бібліі.

Аб палітычнай пазіцыі Ф. Скарыны можна сказаць тое, што Ф. Энгельс пісаў аб ад-а ным з прагрэсіўных дзеячаў-а сялянскай вайны 1525 года ў-а Германіі, яго сучасніку Вендэ-а лі Гіплеры: «З усіх правады-а роў руху Вендэль Гіплер най-а больш правільна разумее і-а снуючае становішча рэчаў. Ён-а не быў ні рэвалюцыянерам з-а шырокім кругаглядам, як Мон-а цар, ні прадстаўніком сялян, як Мецлер і Рорбах. Яго шмат-а баковы вопыт і практычнае ве-а данне становішча, якое зай-а малі асобныя саслоўі ў адно-а сінах адзін да аднаго, не да-а звалілі яму зрабіцца выразні-а кам інтарэсаў якога-небудзь-а аднаго з саслоўяў, якія-а ўдзельнічалі ў руху, у проці-а вагу другім (...)». Вендэль Гі-а плер, прадстаўнік, так сказаць, сярэдняй раўнадзейнай усіх-а прагрэсіўных элементаў нацыі, прыйшоў да прадчування су-а часнага буржуазнага грамад-а ства».

Што тычыцца медыка-біяла-а гічных поглядаў Ф. Скарыны,

то тут усё не так проста, як-а гэтага хацелася б. Непасрэд-а ных крыніц па гэтаму пытанню-а мы пакуль не маем. Да нас не-а дайшлі медыцынскія творы ні-а Ф. Скарыны, ні яго некалькіх-а землякоў-урачоў — ураджэн-а цаў Вялікага княства Літоўска-а га XVI стагоддзя — Томаса «з-а Літвы», Георгія Пяткуніуса (Пяткевіча) з Эйшышак, Васіля-а Гацынта і Банавентуры з Віль-а ні.

Сцвярджаць, як гэта іншы-а раз робяць, толькі на падста-а ве некалькіх упамінаў у пра-а дмовах і пасляслоўях Ф. Скарыны аб кнігах як аб-а «лякарстве душэўным і цялес-а ным», аб «немачах» і «зда-а роўі», аб звярах, птушках, ры-а бах і пчолах, быццам бы пер-а шадрукер гэтым «актыўна-а прапагандаваў медыцынскую-а дзейнасць і прыродазнаўчыя-а веды», уяўляецца малавера-а годным.

Здаюцца спрэчнымі спробы-а некаторых аўтараў спасылаць-а на прадмовы Ф. Скарыны да-а старазапаветных кніг, каб-а даказаць, быццам той прыраў-а ноўваў урачэбную дзейнасць-а да... набожнасці. Што ж прыво-а дзіцца ў якасці аргумента да-а гэтых тэзісаў? Аказваецца, прадмова да «Кнігі Судей», у-а якой Ф. Скарына пісаў: «Все-а да каемся грехов своих, то-а посылает господь бог пасты-а рей и докторов, они же науча-а ют нас противиться бесовским-а покусом».

Тут слова доктар, відавочна, асучасніваецца. Справа ў тым, што ў беларускіх крыніцах XVI-а стагоддзя дактарамі называлі-а не ўрачоў, а сваяшчэнаслужы-а целяў (ад лацінскага «vir doctus» — «вучоны муж»). Ды-а і які ўрач лечыць «бесовские-а покусы», гэта значыць спаку-а сы? Гэта ж, у тагачасным разу-а менні, кампетэнцыі сваяшчэн-а ніка, а не лекара. Менавіта ў-а сувязі з гэтай цытатай А. Фла-а роўскі пісаў яшчэ ў 1940 го-а дзе: «Нам уяўляецца, што-а слова ДОКТАР тут трэба разу-а мець у агульным сэнсе вучо-а нага (параўнай «докторове а-а люди ученые» ў проціпастаў-а ленні «всякому человеку про-а стому и посполитому»), а не-а спецыяльна ўрача, не дарэ-а мна ж Скарына і ў адносінах-а самога сябе, і евангеліста Лу-а ккі не абмяжоўваецца словам-а доктар, але заўсёды дадае «в-а лекарскіх науках».

На той падставе, што ў-а прадмове да кнігі «Иова» Ска-а рына пісаў, што кніга ёсць «ле-а карство душевное», а з яе лю-

дзі могуць пазнаць, што «най-а высшая мудрость размышле-а ние смерти и познание само-а го себя», іншы раз робіцца-а наступны смелы вывад: «Як-а вядома, урачы эпохі Адра-а джэння ў барацьбе за прак-а тычныя веды і супраць сха-а ластыкі прапанавалі тэзіс стара-а жытных аб пазнанні перш за-а ўсё самога сябе, значыць, Скарына быў адным з пер-а шых, хто выступіў у тую эпо-а ху за практычныя веды ў ме-а дыцыне, за вывучэнне жывога-а чалавека і прычыны яго смер-а ці».

Як можна рабіць падобныя-а вывады без супастаўлення з-а меркаваннем сучаснікаў Ф. Скарыны, толькі з прыведз-а ных выказванняў першадру-а кара, для нас застаецца загад-а кай.

Іншы раз думваюць, быццам-а на вядомай гравюры з адна-а го выдання Скарыны з яго ад-а люстраваннем інтэр'ер пакоя, у-а якім ён знаходзіўся, напоў-а нены дэталі, якія характа-а рызуюць яго як урача, вучо-а нага, кнігавыдаўца.

Якія ж гэта дэталі? Аказа-а ецца, кнігі, запаленая свечка, пчала, батанізірка, пасудзіна з-а гліны, фігуры мядзведззя з-а «вагамі мудрасці», лісце дуба, пясочны гадзіньнік, нябесны-а глобус свету — усё гэтыя-а прадметы сімвалізуюць інтарэ-а сы Скарыны ў галіне прырода-а знаўства, медыцыны і лекар-а ствазнаўства».

Падобныя доказы наўрад ці-а могуць пацвердзіць думку, быццам бы Ф. Скарына быў-а «адным з першых, хто высту-а піў за практычныя веды ў ме-а дыцыне і за вывучэнне жыво-а га чалавека і прычыны яго-а смерці».

Мы больш схільны згадзіць-а ца з Н. Алексютовічам, які-а яшчэ трыццаць гадоў таму на-а зад сказаў: «На жаль, у нас-а няма нічога, што магло б-а праліць святло на яго непры-а родазнаўчыя погляды. Ці бы-а лі ў Скарыны працы ў гэтай-а галіне, для нас застаецца не-а вядомым. Несумненна адно-а : у ім ніколі не гінуў вучоны-а прыродазнавец, які змагаўся з-а яго рэлігійнымі забабонамі».

І паколькі з часу сказанага-а гэтым доследчыкам не выяў-а лены новыя крыніцы, якія б-а пралівалі святло на медыка-бія-а лагічныя погляды Ф. Скарыны, нам застаецца спадзявацца на-а іх выяўленне ў далейшым.

Валянцін ГРЫЦКЕВІЧ.

ЗНАХОДКІ ПАДЧАС РАСКОПАК

КАФЛЯ

СТАРАЖЫТНАГА

ГРОДНА

У сярэднія вякі Гродна лічыўся буйным горадам. Насельніцтва яго ў XVI стагоддзі складала каля 10 тысяч чалавек. Па перапісу 1560 года, у Гродне было 36 вуліц і завулкаў і ажно 716 пляцаў. Да гэтага часу горад ужо меў трывалыя традыцыі эканамічнага і культурнага жыцця, аб чым сведчаць пісьмовыя крыніцы і матэрыялы археалагічных раскопак. Месцазнаходжанне на буйной рачной магістралі каля самай мякы ўсходнеславянскіх зямель спрыяла развіццю тут унутранага і міжнароднага гандлю. Ужо ў 1391 годзе другім у Беларусі (пасля Брэста) горад атрымаў магдэбургскае права, якое і пазней нязменна пацвярджалася цэнтральнай уладай. Гэта таксама ўскоснае сведчанне аб узроўні развіцця і месцы, якое горад займаў у дзяржаве. Мы пакуль мала ведаем аб рамесніцкай і гандлёвай дзейнасці тагачасных жыхароў Гродна, у тым ліку і аб кафлярскай справе. Важнейшай крыніцай па вывучэнню гродзенскай кафлі з'яўляюцца матэрыялы археалагічных раскопак у комплексе з дакументамі XVI—XVII стагоддзяў. Адна з самых цікавых пісьмовых крыніц «Пісцовая кніга Гродзенскай эканоміі» (складзеная ў 1560 годзе) упамінае ў Старым замку больш за тры дзесяткі кафляных печаў. Кафля апісваецца як зялёная паліваная. Яшчэ ў вопісе называюцца «печи белыя», «печи кафлі белыя». У адным з будынкаў была печ «віленскай работы», але чым яна адрозніваецца ад іншых, можна толькі здагадвацца. Вопіс дае звесткі, праўда, вельмі скупыя, і адносна кан-

струкцыі печак. Называецца печ з зялёнай кафлі на чатырох слупках з арэхавага дрэва, печы зялёнай кафлі з комінам, дзверцы да коміна печы, белая круглая печ, печ з устаўленым у яе катлом. Зразумела, што ў дамах гродзенскіх гараджан, шляхецкіх і манастырскіх сядзібах, магнацкіх палацах таксама меліся печы, не горшыя за скарбовыя на запушчаным ужо ў той час Старым замку.

Археалагічныя раскопкі на тэрыторыі Гродна вяліся на Старым замку, падворку былога манастыра базыльянак, наваколлі царквы Барыса і Глеба, гарадскіх пасадах.

Самыя старажытныя знаходкі кафлі з Гродна датуюцца канцом XV—XVI стагоддзямі. Гэта так званая гаршковая кафля з круглым або прамавугольным вусцем. Самая ранняя карабковая, больш нам звыклая, кафля з Гродна (другая палова XVI стагоддзя) аздоблена васьміпалёсткавай кветкай, выкананай у тэхніцы паглыбленага рэльефу. Да таго ж часу належаць яшчэ некалькі варыянтаў кафлі, самы цікавы той, што ўпрыгожаны выявай караля ў профіль з сімваламі ўлады ў руках.

Больш за ўсё знойдзена кафлі, зробленай у канцы XVI—першай палове XVII стагоддзяў. Вялікая колькасць знаходак, багаце і распрацаванасць арнаментыкі сведчаць аб сапраўдным росквіце кафлярскай справы ў гэты час. Сярод знаходак кафліны ад розных частак печы: сцяпныя, гызмсавыя, паясковыя, кафля-каронка. Найбольш распаўсюджаны тып арнаменту — раслінны. Шырока ўжываўся раслінны ўзор, пабудаваны па прынцыпу сіметрыі: у цэнтры вонкавай пласціны размешчана разетка, ад якой да куткоў цягнуцца стылізаваныя галіны. Характэрныя тыпы арнаменту — разнастайныя кветкі, сцябліны, лісты аякенту. Знойдзена таксама кафля з геаметрычным арнаментом — ромбы. Да рэдкіх знаходак належаць фрагменты кафлі з выявай верхніка з шабляй, фрагменты кафлі з геральдычным арнаментом, кафлямакаўка печы. На адной гызмсавай кафліне сабраны выявы вазы з кветкай, фантастычных жывёл і лісцяў аякенту. Да другой паловы XVII стагоддзя належаць кафля з так званым «дывановым арнаментом», калі закончаны малюнак выкладаўся з чатырох ці болей кафлін.

Самыя багатыя пакоі ў каралеўскім палацы аздабляліся шыкоўнымі печамі з паліхромнай кафлі. На іх сярод іншых выява букета ў вазе і сцена палявання з сабакамі на аленя, з'яўленне такой сцэны хутчэй за ўсё не выпадковае. Вядома, што старажытныя жыхары Гродна былі заўзятымі паляўнічымі, і прыгажун алень красаўся нават у гербе горада. Шыкоўныя высокамастацкія печы існавалі не толькі ў замку, а і ў горадзе. Падчас рэстаўрацыйных работ на вуліцы Замкавай у сутарэнні аднаго з дамоў знойдзена цэлая кафля-каронка з выявай воіна, які адпачывае. Аналагаў гэтай кафлі на тэрыторыі Літвы і Беларусі пакуль няма.

Усе знаходкі кафлі сведчаць, што ў Гродне — горадзе з даўнімі рамеснымі традыцыямі — у другой палове XVI і XVII стагоддзях складалася самабытная школа кафлярства, якая працавала на высокім прафесійным узроўні. Гродзенскія майстры амаль не ўступалі па ўзроўню майстэрства сваім калегам са сталіцы — Вільні. Раскопкі ў горадзе працягваюцца, і хто ведае, якія яшчэ знаходкі нас чакаюць.

А. ТРУСАУ, А. КРАУЦЭВІЧ,
археалагі.

НА ЗДЫМКУ: кафля зялёнай палівы з дывановым арнаментом.

Фота В. КАРБОУСКАГА.

На ўроку гісторыі настаўнік расказваў аб даўнім сялянскім паўстанні, а ў Віталю нараджаўся сюжэт яго будучай скульптурнай кампазіцыі. Зрокава кампанаванай ён у адзіны сюжэт рэальныя фігуры. Спяшаючыся ў майстэрню, спрабаваў успомніць дэталі адзення той эпохі, бачаныя ў падручніках, кнігах. Зазірнуў у школьную бібліятэку, на паліцах якой ёсць нямецкі спецыяльных выданняў па гісторыі мастацтва, жывапісу. Чога здзіўнага: гэта ж бібліятэка Рэспубліканскай школы-інтэрнату па музыцы і выяўленчаму мастацтву імя І. Ахрэмычына. А юны скульптар з гарадскога пасёлка Жалудок Шчучынскага раёна Віталь Панок — адзін з сённяшніх яе выхаванцаў. У гэтыя дні ён ужо завяршае работу над скульптурнай кампазіцыяй «Сялянскае паўстанне». Побач з ім першыя музычныя творчасці перажываюць такія ж, як ён, хлопчыкі і дзяўчынкі ў адной майстэрні малююць, у другой — чаруюць з глінай, у трэцяй — пішуць маслам, а ў суседнім корпусе ўладарыць музыка.

Фота І. ЮДАШ.

З народных песень

ЛЯЦЕЛА ЗЯЗЮЛЯ

Ляцела зязюля праз бор, кукуючы,
Заплакаў Ясенька, з вяхорак ідучы. [2]

Прышоў ён дадому, не кажэ нікому,
Кладзецца ён спаці на белай пернаці. [2]

Прышоў родны брацец, стаў Яся будзіці:
— Уставай, родны браце, мы пойдзем касіці. [2]

— Не буду ўставаці, не пайду касіці,
Бо я не здужаю косанькі касіці.

Прышоў яго бацька, стаў Яся караці:
— Уставай, родны сынку, мы пойдзем араці. [2]

— Не буду ўставаці, не пайду араці,
Бо я не здужаю на волю гукаці. [2]

Прышла яго маці, стала наракаці:
— Трэба было, сынку, па трох не кахаці. [2]

Першая любіла — хустачку зрабіла,
Другая любіла — кашульку пашыла. [2]

Трэцяя любіла — зелейка варыла,
А ў нядзелю рана Яся атруціла. [2]

— Ото ж табе, сынку, такая заплата:
Тры дошкі сасновы — цёмменькая хата. [2]

Званы зазванілі на першу гадзіну,
Пахавалі Яся праз тую дзяўчыну. [2]

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Зак. 164

спорт

Застаецца толькі пашкадаваць, што цёплае надвор'е ды поўная адсутнасць снегу не дадуць магчымасці правесці чэмпіянат свету па біятлоне ў Раўбічах пад Мінскам. Вельмі ж спадзяваліся мы на выступленне ў спаборніцтвах нашых землякоў. А пакуль беларускія біятлісты выступаюць за мяжой і ў іншых рэспубліках.

Асабліва вызначыўся мінчанін Сяргей Бульгін. На пятым этапе розыгрышу Кубка свету ў ФРГ ён перамог у гонцы на 20 кіламетраў.

Па-ранейшаму спадарожнічае поспех савецкім гандбалістам. Наша зборная заняла першае месца на традыцыйным міжнародным турніры «Кубак Балтыкі». У фінале яна перамагла гаспадароў спаборніцтваў каманду ФРГ з лікам 21:16.

Пяць мінскіх армейцаў — А. Каршакевіч, А. Тучкін, А. Свірыдзенка, К. Шаравараў і М. Якімовіч выступалі тут за зборную СССР.

А іх аднаклубнікі гасцілі ў Францыі. У горадзе Нансі беларускія гандбалісты перамаглі мясцовых спартсменаў — 32:19.

Радуюць нас і лёгкаатлеты. Там жа, у Францыі, мінчанін Ігар Лапшын заняў другое месца на міжнародным турніры па трайным скачку. Ды і пятае месца яго зямлячкі Раісы Смяхновай у Японіі ў марафонскім бегу таксама нядрэнны вынік. Бо тут выступалі многія вядомыя спартсменкі свету.

У значна абноўленым саставе будзе выступаць на першынстве краіны па футболу мінскае «Дынама». Калектыў папоўнілі многія выхаванцы беларускага футбола. Дынамаўцы нядаўна праводзілі падрыхтоўку ў Балгарыі. У Слівене яны згулялі ўнічыю — 2:2 з гаспадарамі.

А гэта паведамленне зацікавіць аматараў шашак. Мінск стаў месцам правядзення традыцыйнага матча дзвюх мацнейшых шашыстак Савецкага Саюза і Нідэрландаў. За дошку селі чэмпіёнка свету мінчанка Зоя Садоўская і бронзавы прызёр апошняга чэмпіянату свету Карэн ван Літ. Матч толькі што пачаўся. Аб яго выніку мы паведамім у наступны раз.

Пасля гэтага спаборніцтва пачнецца міжнародны турнір па шахматах паміж жанчынамі.

Беларуская сталіца гасціна прыме таксама юных хакеістаў Савецкага Саюза, Чэхаславакіі, Швецыі і Фінляндыі. За нашу каманду будзе гуляць і мінчанін Дзмітрый Старасценка. Калі чытачы атрымаюць гэты нумар газеты, турнір ужо пачнецца.

А хакеісты галоўнай каманды краіны адпраўляюцца на таварыскія сустрэчы ў Швецыю. У зборную СССР уключаны мінчане Ю. Крывахіжа і А. Кавалёў.